

Északi megváltó?

Az Egyesült Államok hatása El Salvador fejlődésére a
polgárháborútól napjainkig

Dolgozat lezárásának dátuma: 2024.11.24.

Jelige: KOY834

Absztrakt

A dolgozat azt vizsgálja, hogy az Egyesült Államok a polgárháború alatt, illetve az azóta eltelt időszakban milyen okokból, milyen eszközökkel és milyen eredménnyel avatkozott be El Salvador belső működésébe. Külön kerül elemzésre a polgárháború időszaka, a polgárháború utáni évtizedek, illetve a közelmúlt fejleményei. Az USA szerepvállalásának kontextusba helyezése érdekében a dolgozat részletesen kitér El Salvador belső viszonyaira. Ezzel összefüggésben politikai, biztonsági, illetve gazdasági szempontok mentén elemzi az Egyesült Államoknak az El Salvador fejlődésére gyakorolt hatását. A dolgozat végül azzal a megállapítással zárul, hogy az Egyesült Államok jellemzően biztonsági, illetve politikai szempontok mentén vonódott be El Salvador belső viszonyaiba. Ezzel együtt azonban az is megállapításra kerül, hogy az USA politikáját Salvadossal kapcsolatban mindig is jellemezte egyfajta kockázatkerülés, és igyekezett csupán közvetett módon, a helyi elittel együttműködve beavatkozni az ország életébe. Ez azonban azt eredményezte, hogy kezdeményezései sok esetben nem az eredeti szándéknak megfelelő hatást váltották ki.

Tartalomjegyzék

1. Bevezetés	1
2. Elméleti keret.....	2
3. Módszertani megjegyzések.....	7
4. A polgárháború évei.....	9
4.1. A polgárháború háttere	9
4.2. Az Egyesült Államok szerepvállalásának okai	12
4.3. Az Egyesült Államok szerepvállalásának eszközei	13
4.4. Az Egyesült Államok szerepvállalásának értékelése.....	16
5. A polgárháború utáni évtizedek	16
5.1. Politikai tényezők.....	16
5.2. Biztonsági tényezők	18
5.3. Gazdasági tényezők	22
5.4. A polgárháború utáni évtizedek értékelése.....	26
6. A közelmúlt fejleményei	27
6.1. A bevándorlás kezelése és a szervezett bűnözéssel szembeni fellépés	27
6.2. A Bitcoin bevezetése	30
6.3. Belpolitikai tényezők	31
6.4. Külpolitikai tényezők	33
6.5. A közelmúlt fejleményeinek értékelése	37
7. Konklúzió	39
8. Irodalomjegyzék.....	41
9. Melléklet.....	51

1. Bevezetés

El Salvador fejlődése és az Egyesült Államokkal való kapcsolata a 20. század végén, illetve a 21. század elején több okból kifolyólag is kiemelt figyelmet érdemel. Egyrészt a salvadori polgárháborúnak az USA általi kezelése a közelmúltban követendő példaként merült fel más konfliktusok rendezése szempontjából is (Peceny és Stanley 2010, 67-68., Ucko 2013, 69.). Továbbá, El Salvador esetén keresztül képet kaphatunk arról, hogy milyen változások és folytonosságok jelennek meg egy polgárháborúból kilábaló országnak az Egyesült Államokkal való kapcsolatában. Ezen túlmenően, az elmúlt években Nayib Bukele salvadori elnök bűnözéssel szembeni kemény fellépése, valamint autoriter hatalomgyakorlásra épülő politikája Latin-Amerikában sokak számára modellértékűvé vált (Epstein 2024, Moncada 2023), és szimpátiára lelt az USA konzervatívjai között is (Gomez Licon 2024). Bukele elnöksége ezzel együtt demokrácia leépülésére egy olyan térségben szolgál példával, melyben hagyományosan nagyon erős az USA jelenléte. Mindezen tényezők megítélésem szerint figyelemre érdemessé teszik El Salvador és az Egyesült Államok kapcsolatát az elmúlt évtizedekben.

Dolgozatomban éppen ezért azt vizsgálom meg, hogy a polgárháború időszakától napjainkig hogyan befolyásolta az Egyesült Államok El Salvadornak a fejlődését¹. Ezzel összhangban az alábbi három kutatási kérdést fogalmazom meg:

- *K1: Mik voltak az Egyesült Államok El Salvadorban zajló polgárháborúban, illetve az ország polgárháború utáni fejlődésében történő szerepvállalásának az okai?*
- *K2: Milyen eszközökkel befolyásolta az Egyesült Államok az El Salvadorban zajló polgárháborúnak a kimenetelét, illetve az országnak a polgárháborút követő fejlődését?*
- *K3: Salvadorra nézve milyen hatást ért el ezen eszközeivel az Egyesült Államok?*

Elemzésem tárgyát tehát egy olyan aszimmetrikus kapcsolat képezi két ország között, melynek során az egyik évtizedes távlatban jelentős befolyásolt gyakorolt a másik belső működésére. Ez egy kifejezetten speciális kapcsolat, melynek a vizsgálatára a dolgozat elején, konstruktivista alapvetésekre építve kialakítok egy elméleti keretrendszert. Ezt követően, dolgozatomban az El Salvadorral kapcsolatos elemzés három részre tagolódik. Az első részben az Egyesült Államoknak az országban zajló polgárháborúban való szerepvállalását vizsgálom. A második részben azt fejtem ki, hogy a polgárháborútól napjainkig hogyan fejlődött El Salvador, és az Egyesült Államok ebben

¹ A fejlődéshez ebben az értelemben nem társítok pozitív jelentéstartamot.

milyen szerepet töltött be. A harmadik részben a közelmúlt egyes fejleményeire térek ki részletesebben. Végül, a konklúzióban összefoglalom a dolgozat megállapításait.

Fontos leszögezni, hogy míg az elemzés első és a második része tisztán időrendi alapon tér el, addig a második és harmadik rész időben bizonyos mértékig átfed egymással. A különbség itt sokkal inkább a két rész tárgyában található. Míg ugyanis a második rész az ország fejlődésének polgárháború utáni hosszabb tendenciáit vizsgálja, addig a harmadik néhány, az USA és El Salvador kapcsolata szempontjából rendhagyó közelmúltbeli történetet fejt ki részletesebben. Ez utóbbinak a külön tartalmi egységként való szerepeltetésére azért van szükség, mert az elmúlt években Bukele kormányzatának egyes politikái, valamint az Egyesült Államok ezekre adott válaszlépései szokatlan mértékű turbulenciát okoztak a két ország viszonyában. Ezen fejleményeknek a megfelelő kifejtésére így indokoltnak látom egy különálló részt szentelni.

Fontos szót ejteni róla, hogy az USA involválódása egy másik ország ügyeibe természetesen felvet morális kérdéseket. Ugyanez mondható el a salvadori vezetésnek bizonyos, a vizsgált időszak során alkalmazott politikáiról. Fontosnak tartom ugyanakkor lefektetni, hogy jelen dolgozatnak nem célja erkölcsi, illetve jogi szempontból vizsgálni az egyes fejleményeket, vagy éppen normatív ítéletet alkotni róluk. Vizsgálatom célja mindössze az USA salvadori befolyása szempontjából releváns interakcióknak, illetve azok okainak és következményeinek a minél teljesebb feltárása. Ezzel ugyanakkor a legkevesbé sem céлом lebecsülni a morális szempontok jelentőségét. Éppen ellenkezőleg, meglátásom szerint a jelenlegihez hasonló feltáró elemzések alapjául szolgálhatnak a későbbi normatív értékeléseknek.

Dolgozatom egyfajta esettanulmányként is felfogható, melynek célja annak a feltárása, hogy az Egyesült Államok egy adott ország belső viszonyaira milyen célok mentén és milyen eszközök által gyakorol hatást. Reményeim szerint a dolgozatom megállapításai tanulsággal szolgálhatnak az Egyesült Államok más, elsősorban közép-amerikai országokkal kapcsolatos politikáinak a mélyebb megértéséhez is.

2. Elméleti keret

Dolgozatomban olyan típusú aszimmetrikus kölcsönhatást elemzek, melynek során egy állam belső működésére jelentős befolyással bír egy külső hatalom. Fontos azonban megjegyezni, hogy a politikatudomány, illetve a nemzetközi kapcsolatok fősodorbéli elméletei alig vagy egyáltalán

nem foglalkoznak ezzel a kérdéssel². A neves politikatudós, Gabriel A. Almond ugyanakkor már egy 1989-es tanulmányában (237-238.) szembehelyezkedik más szerzők azon véleményével, hogy a nemzeti, illetve nemzetközi tényezők kölcsönhatását a szakirodalom teljes egészében elhanyagolta volna. Adódik azonban a kérdés, hogy a kapcsolódó irodalom képes-e olyan elméleti alapvetésekkel szolgálni, mely alkalmas a vizsgált téma keretbe foglalására, és ha igen, akkor ez a szakirodalom mely részén, mely tudományterülethez kapcsolódva lelhető fel. Meglátásom szerint erre választ elsősorban a demokratizáció jelenségével foglalkozó irodalom jelent, mely a hidegháborút követő időszakban jelentős mértékben nyitott a belső és nemzetközi tényezők összefüggéseinek vizsgálata irányába (Levitsky és Way 2010, 37-38., Tolstrup 2009, 924.). Dolgozatomban az USA szerepvállalást El Salvador kapcsán ugyan nem csak a demokrácia témájához kapcsolódóan fogom vizsgálni, a demokratizáció irodalma mégis biztos alapot jelent az elemzésemhez használt elméleti keret kialakításához. A következőkben ismertetek néhány ide kapcsolódó elméletet, majd a jobb alkalmazhatóság érdekében összhangra hozom őket a konstruktivizmus alapvetéseivel. Végül pedig erre alapozva körvonalaom az elemzéshez használt elméleti keretet.

Levitsky és Way (2010, 37-40.) azon strukturalista alapvetéséből indulok ki, hogy egy ország demokratizációját meghatározó két külső tényező a nyugati *befolyás*, illetve Nyugathoz való *kapcsolódás*. A nyugati *befolyás* fogalma alatt Levitsky és Way az egyes országok kiszolgáltatottságát érti a kívülről érkező és a demokratizáció irányába ható nyomásnak (40-41.). A befolyás mértékét a szerzők szerint az érintett országok mérete, katonai és gazdasági ereje, a Nyugat bizonyos esetekben fennálló, az adott ország demokratizációjával ellentétes érdekei, illetve olyan külső hatalmak jelenléte határozza meg, melyek képesek ellensúlyt képezni a Nyugat nyomásgyakorlásával szemben (41-42.). Ezzel szemben a szerzők a *kapcsolódás* fogalma alatt alapvetően a kapcsolatok sűrűségét értik az Egyesült Államokkal, az Európai Unióval és a nyugati befolyás alatt álló nemzetközi szervezetekkel (43.). A szerzők a *kapcsolódást* a nemzetközi *befolyás* közvetítőjeként írják le, kialakulását pedig történelmi, illetve földrajzi tényezőkre vezetik vissza (44.). Meglátásom szerint, a szerzők a *befolyás* fogalma által végső soron a nyugati hatalmak

² Meghatározó kivételként említhető Putnam 1988-as cikke (*Diplomacy and Domestic Politics: The Logic of Two-Level Games*), melyben a szerző játékelméleti keretbe ágyazva vizsgálja a belső és a nemzetközi tényezők egymásra hatását, vagy éppen Katzenstein 1985-ben kiadott könyve (*Small States in World Markets*), melyben egyes európai kisállamok demokratikus korporativizmusra épülő berendezkedési nemzetközi és történelmi perspektívába helyezve kerülnek elemzésre.

érdekeit és az ahhoz tartozó (egy adott országhoz viszonyított) érdekérvényesítő képességüket lényegében egy fogalomba sűrítik, mely aztán a *kapcsolódás* által nyer érvényt. Levitsky és Way elmélete strukturalista jellegű (2010, 37-38., 83.), mely opportunistá és az adott keretekhez igazodóan hatalommaximáló politikusképet vesz alapul (82-83.).

Tolstrup (2013, 719-725.) annak determinista jellegével vitatkozva két fontos ponton módosít az eredeti elméleten, mely meglátásom szerint elősegíti annak a jelen téma kapcsán való alkalmazhatóságát. A szerző egyrészt bevezeti a helyi eliteknek a szerepét, melyek politikai döntései jelentős hatással bírnak az ország külső hatalmakhoz való *kapcsolódására* (720-725.). Másrészt Tolstrup felfogásában a külső hatalmak a demokratizáció szempontjából nem csak pozitív, de negatív hatást is képesek kifejtetni (Tolstrup 2009, 925-926., Tolstrup 2013, 721-722.). A szerző szerint időben és térben továbbá eltérhet, hogy egyes hatalmak milyen előjelű hatást fejtenek ki (Tolstrup 2009, 925-926.).

Tolstrup (2009, 928.) a külső befolyás³ fajtáinak megkülönböztetéséhez Burnell-nek (2006, 3-4.) a demokrácia terjesztésére vonatkozó tipológiáját veszi alapul. Burnell fogalmi keretrendszere ugyanis különbséget tesz a demokrácia *aktív* (szándékos) és *passzív* (szándékolatlan), valamint *direkt* (politikai szférát érintő) és *indirekt* (más szférákat érintő) terjesztése között, létrehozva ezzel egy négyosztatú rendszert (mind a négy variáció lehetséges). Tolstrup ezt a keretet veszi át és használja fel a külső befolyás fajtáinak megkülönböztetésére. Ezen túlmenően pedig Tolstrup a külpolitikai nyomásgyakorlás eszköztárát is három tág kategóriára osztja: katonai, politikai és gazdasági eszközökre (928-929).

Szükséges látom még beleépíteni az elméleti keretrendszerbe azon változtatásokat is, melyeket Grimm és Weiffen (2018, 266-267.) eszközöl Levitsky és Way, illetve Tolstrup elméletén. A szerzők az elméletet a konfliktus utáni rendezés témakörére alkalmazzák és ennek jegyében a *befolyást* egy sokkal közvetlenebbül jelen lévő tényezőként kezelik. Felfogásuk szerint továbbá a demokratizáció elősegítése vagy éppen megakadályozása mellett számos más szándék is vezérelheti a külső szereplőket (267.). Emellett állítják, hogy a külső befolyás „nem egyirányú

³ Nem azonos a Levitsky és Way elméletéből átemelt befolyás fogalommal. Ez abban is megmutatkozik, hogy míg a Levitsky és Way-féle fogalom angol nyelven a „leverage” szóval van jelölve, addig a most említett fogalom angol alakja az „influence”.

utca”, a folyamat során ugyanis a külső szereplők és a helyi elitek kölcsönösen hatással vannak egymás érdekeire és lehetőségeire (267.)⁴.

Annak érdekében, hogy az előzőekben ismertetett elméleti keret rugalmasabban alkalmazhatóvá váljon, meglátásom szerint szükséges abba beleépíteni a nemzetközi kapcsolatok konstruktivista elméletének néhány alapvetését is. Ezzel kapcsolatban Alexander Wendt munkásságára támaszkodom. Wendt (1992, 393-395., 406., Wendt 1995, 74.) elméletében a szereplők identitásait és érdekeit a közöttük végbemenő interakciók *folyamata* határozza meg. A *folyamat* által ugyanis egy olyan (kognitív) *struktúra* jön létre a szereplők között, mely az egymásra vonatkozóan kialakuló interszubjektív tudáson és kollektív jelentéseken alapul (396-399.). A szerző elméletében a szereplők azáltal, hogy részt vesznek ezekben a kollektív jelentésekben (társadalmi) identitáshoz jutnak, mely aztán meghatározza az érdekeiket is (397-399.). Wendt (1995, 73-74.) szerint a nemzetközi politikában az anyagi képességek is csupán a szereplők hozzájuk kapcsolódó közös tudásán keresztül bírnak hatással, és az ezek terén bekövetkező változás is csak akkor képes hatást kifejteni, ha az a szereplők viszonyrendszerében bekövetkezett változással párosul. Fontos azonban, hogy Wendt konstruktivista elmélete a strukturalista elméletekkel szemben teret hagy az egyes szereplők ágenciájának. Wendt (1992, 418-420.) értelmezésében ugyanis egy szerep felvállalása csakis a szereplők tudatos döntése által történhet, így a szereplőknek lehetősége van saját szerepüknek a szándékos átalakítására (igaz, jellemzően csak új vagy rendkívüli helyzetekben fordulhat ez elő).

Bár Wendt mindenekelőtt az államokat tekinti a nemzetközi politika szereplőinek⁵, meglátásom szerint ugyanakkor a *folyamat* és a *struktúra* általa leírt viszonya probléma nélkül alkalmazható nem-állami szereplők kontextusában is. Maga Wendt (1999, 193.) is amellet foglal állást, hogy konstruktivizmus az élet számos területére és szereplők számos fajtájára alkalmazható. Ez azért fontos, mert elemzésemben esetenként nem-állami szereplők is fel fognak tűnni.

Azáltal, hogy Grimm és Weiffen bevezette az elméletbe a szereplők közötti interakciót, illetve annak a szereplők érdekeire gyakorolt hatását, az elmélet összhangra hozhatóvá vált a konstruktivizmus alapvetéseivel. Ebből a szempontból szintén meghatározó, hogy Tolstrup

⁴ Ezzel kapcsolatban a szerzők Groß és Grimm (2014) tanulmányát idézik, mely egy részletes fogalmi rendszert alkot a külső és belső szereplők összjátékának elemzésére.

⁵ Wendt (1992, 424-425.) szerint ugyanis középtávon az államok maradnak a nemzetközi rendszer meghatározó szereplői. Ezen túlmenően a szerző a konstruktivizmus témájával foglalkozó könyvében egy egész fejezetet szentel az állami ágencia kérdéskörének (Wendt 1999).

alkalmassá tette az elméletet a demokratizáció szempontjából negatív hatások értelmezésére, továbbá Grimm és Weiffen lehetővé tették olyan érdekeknek a bevonását is, melyek nem közvetlenül a demokratizációhoz kapcsolódnak. Emellett meglátásom szerint, az érdekek, illetve az érdekérvényesítő képességnek az összekapcsolása konstruktivista szempontból is indokolt mondható. Hiszen, ha az anyagi képességek csak a folyamat során kialakuló érdekeken és identitásokon keresztül nyernek jelentőséget, akkor az egyes hatalmak érdekérvényesítő képessége szükségszerűen összekapcsolódik ezen hatalmak érdekfelfogásával.

Az ágencia megjelenése az elméletben szintén összhangban van a konstruktivizmus alapvetéseivel. Tolstrup ugyan a helyi eliteknek az ágenciájára helyezi a hangsúlyt, ám meglátásom szerint fontos, hogy a kapcsolódás tekintetében figyelembe vegyük a külső hatalmak az ágensi szerepét is. Azáltal, hogy Grimm és Weiffen a *befolyást* a korábbi strukturalista koncepcióval szemben egy, az országok fejlődésében sokkal közvetlenebbül jelen lévő tényezőként interpretálják, meglátásom szerint teret engednek annak, hogy az érdekek, valamint a hozzájuk tartozó érdekérvényesítő képesség terén is megjelenjen az ágencia.

Felmerül ugyanakkor a kérdés, hogy a *befolyás* és a *kapcsolódás* fogalmának ilyen jellegű átalakítása után pontosan milyen szerep is jut nekik az elméletben, főleg, hogy immár mindkettőbe belefoglalásra került az ágencia tényezője. Fontos megjegyezni, hogy a korábbi elméletek elkülönítették egymástól a két fogalmat, melyek között csupán annyi kapcsolat volt, hogy a *kapcsolódás* képes felerősíteni a *befolyás* által kifejtett hatást. A konstruktivizmus azon alapvetése azonban, miszerint az érdekek struktúrái kölcsönhatásban állnak az interakció folyamatával, arra ösztönöz, hogy dinamikusabban gondolkodjunk a két tényező kapcsolatáról. Ez alapján a dolgozatban úgy értelmezem az érdekeket és az érdekérvényesítő képességet, mint amiknek közvetlen hatása van a *kapcsolódás* alakulására. Ilyen értelemben a *kapcsolódás* többé nem egy függetlenül létező tényező, hanem sokkal inkább egy szereplő egy másik szereplővel kapcsolatos érdekeinek a gyakorlati lépésekben történő megnyilvánulása.

A leírtak értelmében tehát a következő módon valósul meg egy külső hatalom hatásgyakorlása egy ország működésére: Először is, mind a külső hatalom, mind pedig az ország érdekekkel és a (másikhoz viszonyított) érdekérvényesítő képességgel rendelkezik. Ezek mentén mindkét szereplő konkrét lépéseket tesz, melyek létrehozzák közöttük a kölcsönhatás folyamatát. Céлом elsősorba a külső hatalomnak az ország belső működésre nézve kifejtett hatásának az elemzése, és ehhez alapvetésként kezelem, hogy a külső hatalom aszimmetrikus viszonyban van az érintett országgal

és hatással bír annak fejlődésére. Ennek következtében elméletemben az említett kölcsönhatás eredményeként alakul ki az ország belső működése. Végül az ország így kialakuló belső működése hatással bír mindkét szereplőnek az érdekeiről (és ezzel együtt érdekérvényesítő képességéről) kialakított képére. Ezáltal pedig az elmélet összhangba kerül a konstruktivizmus azon alapvetésével, hogy az interakció *folyamata* határozza meg az érdekek *struktúráját*. Meglátásom szerint a létrehozott keretrendszer lehetőséget teremt a vizsgálni szándékozott viszonyok a beható elemzésére. A leírtakat (El Salvador és az USA kapcsán) a melléklet 1. ábráján vizualizáltam.

Végül, fontosnak tartom néhány mondat erejéig kitérni a kutatási kérdések és az elméleti keret viszonyára. Az első kutatási kérdésben ugye arra keresem a választ, hogy milyen érdekek mentén vállalt szerepet az USA El Salvador fejlődésében. Az általam felvázolt fogalmi keretben ez egyértelműen az egyes szereplők érdekeihez és érdekérvényesítő képességeihez (tehát a *befolyás* fogalmához) kapcsolódik. A második, az USA szerepvállalásának eszközeivel kapcsolatos kutatási kérdés lényegében az Egyesült Államoknak az El Salvadorhoz való *kapcsolódására* kérdez rá. A harmadik, a szerepvállalás hatására vonatkozó kérdés pedig magára a kölcsönhatás *folyamatára*, az országnak az abból kialakuló belső működésére, illetve helyenként ezeknek a szereplők érdekeire történő visszahatására vonatkoztatható.

3. Módszertani megjegyzések

Elemzésem kvalitatív és egyben feltáró jellegű, mely a témához kapcsolódó különböző szakirodalmaknak, híradásoknak, jelentéseknek, illetve helyenként adatbázisoknak a vizsgálatára épül. Burnell és Tolstrup korábban kifejtett kategóriarendszerét alapul véve elmondható, hogy a dolgozatban elsősorban az USA *aktív* szerepvállalását vizsgálom, de bizonyos esetekben kitérek egyes *passzív* vonatkozásokra is (pl. gazdasági függőség). Emellett elemzésemnek részét képezi az USA *direkt* és *indirekt* hatásgyakorlása is. Mindezt az eszközök Tolstrup által meghatározott három kategóriája szerint vizsgálom: politikai, katonai, gazdasági (igaz, El Salvador esetében a katonai helyett a biztonsági kifejezés az időszak nagy részében jobban megállja a helyét). Ezen három szempontot használok továbbá magának, az elemzésnek a strukturálására is, így a dolgozatban e három kategória mentén vizsgálom El Salvador fejlődését, valamint az Egyesült Államok szerepvállalását. Természetesen az egyes tényezők szerepe jelentősen eltér a különböző esetekben, így a dolgozat egyes részeiben eltérő hangsúlyt helyezek az egyes szempontokra (pl. a gazdasági szempontok a polgárháború utáni évtizedeket elemző résznél kapnak csak komolyabb figyelmet).

Mint korábban már említésre került, szereplők terén a dolgozatban állami és nem-állami szereplőket egyaránt vizsgállok. Fontos azonban megjegyezni, hogy az esetek nagy részében az Egyesült Államok, illetve El Salvador mindenkori kormányzatának az interakcióira kerül a hangsúly. Nem-állami szereplők (pl. FMLN) eseti jelleggel jelennek meg az elemzésben, jellemzően olyan helyeken, ahol figyelembevételük hozzásegít bizonyos El Salvadorral kapcsolatos eseményeknek és folyamatoknak a mélyebb megértéséhez.

Mint már említettem, dolgozatomban eredendően aszimmetrikusként tekintek az Egyesült Államok és Salvador kapcsolatára. Felmerül azonban a kérdés, hogy ez az alapvetés mennyire tekinthető igazoltnak a két ország viszonya kapcsán. Az könnyen megállapítható, hogy terület és népességszám tekintetében El Salvador egyértelműen eltörpül az Egyesült Államok mellett, kereskedelmi kapcsolatuk pedig egyoldalú gazdasági függést eredményez El Salvador számára (ahogy azt a későbbiekben kifejtem). A konstruktivista elmélet szerint ugyanakkor az előbb leírtak csak akkor bírnak jelentőséggel, ha a bennük tükröződő aszimmetria tudatosul a szereplőkben és megjelenik az interakcióikban. Dueñas és Lemus-Delgado (2021) a Kínai Népköztársaság salvadori elismerését vizsgáló tanulmányukban El Salvador és az Egyesült Államok kapcsolatát egy aszimmetrikus struktúraként értelmezik, melyben a szereplők ezen viszonyrendszernek a tudatában cselekszenek. Bár az általam felvázolt elméleti keretrendszer nem kapcsolódik a Buzan és Wæver által megalkotott regionális biztonsági komplexumok elméletéhez, mégis fontos szakirodalmi referenciának tartom, hogy a szerzők biztonsági szempontból az észak-amerikai komplexumhoz sorolják Közép-Amerika országait is, az Egyesült Államoknak a térségbe való behatolásából és ottani befolyásából kifolyólag (Buzan és Wæver 2003, 276-277.). Ezek alapján arra lehet következtetni, hogy El Salvador és az Egyesült Államok interakcióiban mind materiális módon, mind pedig a percepciók terén jelen van az aszimmetria. Indokoltnak látom tehát, hogy a dolgozatban alapvetésként kezeljem a két ország kapcsolatának egyenlőtlen jellegét. Ezzel együtt is azonban fontosnak vélem az elemzés során figyelemmel kísérni, hogy az aszimmetrikus jelleg milyen módon jön létre a két ország közötti interakciókból.

Végül fontos még megemlíteni, hogy az elméleti kerettel összhangban, dolgozatomban csupán az Egyesült Államoknak az El Salvador fejlődésére gyakorolt hatását vizsgálom. Ez persze nem jelenti azt, hogy bizonyos esetekben El Salvador nem gyakorolhatott valamilyen fokú hatást maga is az Egyesült Államoknak a fejlődésére. Ennek beható vizsgálatát azonban jelen dolgozat keretei nem teszik lehetővé.

4. A polgárháború évei

4.1. A polgárháború háttere

A 70-es évek végi El Salvador társadalmi körülményei a legkevésbé sem voltak ideálisnak nevezhetők. Corum (1998, 28.) szerint ekkorra az ország az oligarchikus berendezkedés⁶, a szegénység és a gazdasági kilátástalanság következtében már „megérett egy nagyobb felkelésre”. Mason (1999, 182-183.) irodalomösszefoglaló tanulmányában egyrészt az állam segítségével a földjétől megfosztott, reménytelen helyzetbe sodort parasztok tömegeit, másrészt a rendszer elnyomó jellegét jelöli meg a konfliktus háttérében álló elégedetlenség fő okaiként. Hangsúlyt helyez továbbá az egyháznak a „felszabadítási teológia” által vezérelt közösség-szervező tevékenységére is, mely jelentős szerepet játszott a jogfosztott tömegek politikai mobilizációjában (183-186.).⁷ Az egyház mellett az országban számos diákokat, parasztokat, valamint munkásokat tömörítő, ellenzéki beállítottságú tömegszervezet is működött (McKinney 2015, Peceny és Stanley 2010, 71.). Értelemszerűen, ezek jelenléte szintén erősen hozzájárult a társadalomnak a kormányzattal szembeni mozgósításához.

Szükséges megemlíteni az 1979-es nicaraguai forradalomnak a polgárháború kirobbanásában betöltött szerepét, mely külső tényezőként nagymértékben befolyásolta mind a hadsereg, mind pedig az ellenzék stratégiáját az elkövetkező években. Peceny és Stanley (2010, 71-72.) megállapítják ugyanis, hogy a hadsereg megosztottá vált, és annak egy jellemzően fiatalabb tiszteket tömörítő része a nicaraguai történelemből a reformok szükségességét szűrte le, ennek érdekében pedig az országban államcsínnyel átvette a hatalmat. A szerzők szerint eközben a hadsereg rangidős tiszteket tömörítő része egy széleskörű társadalmi mozgalom megakadályozása érdekében véres leszámolásokat indított az ellenzékkel szemben, mely lépés azonban az ellenzék fegyveres ellenállásához vezetett (72-75). Ehhez hasonló állítást fogalmaz meg tanulmányában Corum (1998, 28.) és Ucko (2013, 671.) is, és mindketten nagymértékben kontraproduktívnak ítélik az erőszakos leszámolásokra épülő stratégiát, mely jelentősen hozzájárult a felkelők számának gyors növekedéséhez. Peceny és Stanley (2010, 73.) a véres leszámolásoknak azonban más, szintén kulcsfontosságú okaira is felhívják a figyelmet. Érvelésük szerint ugyanis a hadsereg

⁶ Salvadorban ebben az időszakban egy szélsőségesen egyenlőtlen rendszer működött. Az országot ugyanis egy kisszámú agrárelit (az úgynevezett „tizennégy család”) és a vele szövetséges hadsereg kormányozták (Mason 1999, 187.).

⁷ McKinney (2015) az egyház szerepével kapcsolatban a tragikus sorsú Óscar Romero érsek tevékenységét emeli ki, aki a szegényekhez szólva a forradalomnak az arcává vált.

rangidős része (ugyanígy az agrárelit), veszélyeztetve érezte a pozícióját a junta reformtervei, valamint az ellenzékhez való kezdeti közeledése láttán. A szerzők szerint a leszámolások így jelentős részben a hadsereg egységének fenntartását, és a hatalomra került fiatal tisztek politikai mozgásterének a szűkítését célozták. A rangidős tisztek stratégiája továbbá meghatározó jelentőségű az USA konfliktusban történő szerepvállalása szempontjából is. Peceny és Stanley (2010, 73-75.) ugyanis arra is rámutatnak, hogy a hadsereg rangidős tisztjei ugyanezen konfliktusgeneráló (és ezzel a politikai mozgásteret leszűkítő) logika mentén igyekeztek biztosítani az USA támogatását is. A szerzők szerint tehát a háború elején elkövetett véres akciók mögött már ott volt az a megfontolás, hogy a helyzet eskalálásával ne hagyjanak más lehetőséget az USA számára, mint a rezsim mögötti nyílt kiállást.

Nem szabad azonban megfeledkeznünk arról sem, hogy a salvadori ellenzékre is komoly hatást gyakoroltak a nicaraguai események. Corum (1998, 28.) arról értekezik, hogy az elnyomó Somoza-rezsimnek egy rosszul felszerelt népi mozgalom általi megbuktatása Nicaraguában, bátorítóan hatott Közép-Amerika forradalmi mozgalmaira. Arra is kitér továbbá, hogy a felkelés kirobbanását elősegítette a hadsereg megosztottsága és az ebből fakadó káosz. El Salvadorban a 70-es években több marxista-leninista irányultságú fegyveres ellenzéki csoport is működött, melyek bár rendszeresen végrehajtottak kisebb támadásokat, mégsem jelentettek komoly veszélyt a rezsim biztonságára nézve (Peceny és Stanley 2010, 71.). Ez az állapot azonban az évtizedfordulóra jelentősen megváltozott. Oñate (2011, 137-138.) a nicaraguai fordulat jelentőségével kapcsolatban azt emeli ki, hogy a nicaraguai sandinisták sikerének komoly szerepe volt az addig széttöredezett salvadori ellenzék összefogásában. A szerző kifejti, hogy az ellenzék addig egymással is ellentétben álló és az ellenállás különböző formáit választó csoportjai 1980 októberében szövetségre léptek és létrehozták az FMLN⁸ nevű ernyőszervezetet.

Láthatjuk tehát, hogy a nicaraguai események megosztólag hatottak a hadseregére, és felszínre hozták az addigi hatalmi berendezkedésnek a sérülékenységet. Míg erre válaszul a katonai elit egyik része inkluzív, a rendszert szélesebb alapokra helyező politikát igyekezett folytatni, addig a másik rész az ország (és az elit) egységet csakis agresszív és polarizáló stratégia alkalmazásán keresztül látta fenntarthatónak. Ezzel egyidőben a nicaraguai fordulat az ellenzékét energizálta, és

⁸*Frente Farabundo Martí para la Liberación Nacional*, magyarul: Farabundo Martí Nemzeti Felszabadítási Front. A szervezet a nevét Farabundo Martí-ról, a „matanza” (mészárlás) néven elhíresült 1932-es felkelés ikonikus vezetőjéről kapta (McKinney 2015).

a rendszerrel való teljes szembefordulásra ösztönözte (mint láthattuk, ez utóbbiban igen komoly szerepet játszott a hadsereg erőszakos fellépése is).

Az ellenzékkel kapcsolatban azonban fontos megemlíteni egy másik külső tényezőt is. Mind Oñate (2011, 137-140.), mind pedig Hager Jr. (1995, 443-444.) ugyanis arra mutatnak rá, hogy Kuba közvetítő szerepe és támogatása meghatározó jelentőséggel bírt az ellenzék egységének a megteremtésében. A szerzők szerint a szigetországnak e szerepvállalását elsősorban a forradalom exportjának szándéka motiválta.

Alvarado (2009) a korábban már említett Óscar Romero érsek 1980-as meggyilkolását és a felkelők 1981-es offenzíváját jelöli meg olyan pontokként, melyek után már nem volt lehetőség a visszafordulásra a polgárháború felé vezető úton. 1981-ben a felkelők elindították a „végső offenzívát”, mely ugyan nem érte el célját, de ennek ellenére a következő években is meg tudták tartani kezdeményező szerepüket a konfliktusban, mitöbb már-már konvencionális háborút tudtak vívni a hadsereggel (Corum 1998, 30.). A kormányerők csupán az évtized közepére, az Egyesült államok támogatásának köszönhetően tudták átvenni a kezdeményezést a polgárháborúban (Corum 1998, 32.). Eddigre ugyanis az amerikai támogatás következtében a salvadori fegyveres erőknek a felszereltsége és a képzettsége jelentősen javult, létszámuk pedig közel megnégyszereződött (az évtized eleji 12 ezerről 42 ezerre növekedett), míg a felkelők változatlan maradt (10 ezer fő) (Corum 1998, 31-32.). A hadsereg ekkorra sikeresen megakadályozta, hogy az FMLN a továbbiakban konvencionális hadviselést tudjon folytatni, amire reagálva a felkelők áttértek a gerilla hadviselésre (Peceny és Stanley 2010, 69., 75.). A felkelőknek a gerilla hadviselésre történő berendezkedését követően a polgárháború holtpontra jutott (Peceny és Stanley 2010, 69.). Ezt az állapotot csupán az FMLN 1989-es meglepetésszerű offenzívája tudta megtörni, mely a felkelők által szenvedett komoly veszteségek ellenére is sokkolta a kormányzatot (Corum 1998, 36.). Alvarado (2009) megállapítja, hogy a „háború legnagyobb offenzívájával” nyilvánvalóvá vált, hogy a harcokat bármeddig lehet folytatni a döntő katonai győzelemnek az esélye nélkül. Ucko (2013, 677.) az offenzíva hatásával kapcsolatban azt szűri le, hogy az alapvetően mindkét oldalt a konfliktusnak a tárgyalásos megoldására ösztönözte. Mindemelllett az ország belefáradása a polgárháborúba (Corum 1998, 36.), a salvadori elitnek az átalakulása (Mason 1999, 194., Ucko 2013, 678.), valamint a hidegháború vége és a Szovjetunió visszaszorulása is elősegítették a konfliktus békés megoldását (Alvarado 2009, Peceny és Stanley 2010, 70., 88-89., Ucko 2013,

676.).⁹ Ez utóbbi - meglátásom szerint - szintén azt mutatja, hogy mindvégig mennyire nagy hatással volt a nemzetközi környezet a salvadori eseményekre.

Végül az ENSZ közvetítésével a felek 1991-ben tűzszünetet, majd pedig 1992-ben Mexikóvárosban békét kötöttek (Alvarado 2009, Corum 1998, 36., Mason 1999, 195., McKinney 2015). A polgárháború tehát 12 évnyi véres harc után lezárult.

A több mint egy évtizeden át zajló polgárháborúnak a korábban már említett nemzetközi beágyazottságát számos dolog jelzi. Példaként hozható fel, hogy az FMLN a fegyvereit Kubán és Nicaraguán keresztül kapta (Corum 1998, 30., Oñate 2011, 144.), míg az USA El Salvador területén keresztül fegyvert szállított a nicaraguai felkelőknek (Corum 1998, 39-40.). De az is ide tartozik, hogy Kuba igyekezett a térség kommunista erőinek tevékenységét a salvadori siker érdekében összehangolni (Hager Jr. 1995, 445.).¹⁰

Összességében leszűrhető, hogy a konfliktus történetét annak regionális és globális környezete alapjaiban meghatározta. Összefoglalva, a konfliktus kirobbanásában elengedhetetlen szerepe volt a Nicaraguában lezajlott forradalomnak és Kuba támogatásának, a konfliktusban fordulatot az USA segítsége hozott, a konfliktus lezárása pedig a hidegháború végével hozható összefüggésbe. A leírtak alapján elmondható, hogy mind okait, mind pedig lefolyását tekintve a salvadori polgárháború igazából mindvégig a hidegháborúnak az egyik hadszíntere volt.

4.2. Az Egyesült Államok szerepvállalásának okai

Azáltal, hogy El Salvador hidegháborús hadszíntér lett, mondhatni magától értetődővé vált az USA beavatkozása a konfliktusba. Láthattuk, hogy a nicaraguai fordulat milyen messze gyűrűző hatást fejtett ki (nem is beszélve a kubai forradalomról). Értelemszerűen az Egyesült Államok mindenképp igyekezett elkerülni azt, hogy ilyesmi még egyszer megeshessen. Az USA kormányzatának ezzel kapcsolatos félelmeit jól szemlélteti Reagan elnöknek egy 1982-es beszéde, melyben arra figyelmeztet: *„Ha nem cselekszünk azonnal és határozottan a szabadság védelmében, a mai konfliktusok romjaiból új Kubák fognak felemelkedni.”*, illetve az alábbi módon értelmezi a salvadori konfliktust: *„Nagyon leegyszerűsítve, a Kuba által és Kubán keresztül támogatott és felfegyverzett gerillák egy marxista-leninista diktatúrát akarnak ráerőltetni az El Salvador-i emberekre egy nagyobb imperialista terv részeként.”* (New York Times 1982). Az

⁹ McKinney (McKinney 2015) ugyanekkor azt állítja, hogy nincs bizonyíték arra, hogy a hidegháború vége és a Szovjetunió összeomlása közvetlenül hatással lett volna a salvadori polgárháború lezárására.

¹⁰ Guatemalai felkelők például támadást intéztek az országuk hadserege ellen annak érdekében, hogy az ne tudja támogatni a salvadori hadsereget (Hager Jr. 1995, 445.).

Egyesült Államok szerepvállalásának egyik okaként tehát magát a hidegháborús logikát, a szovjetbarát erők előretörésétől való félelmet kell megjelölni¹¹.

Meglátásom szerint az USA polgárháborúban történő szerepvállalásának másik okát a Latin-Amerikával régre visszanyúló különleges kapcsolatában kell keresni. Lénárt (2016, 64.) tanulmányában kifejti, hogy a Monroe-doktrína talaján állva az Egyesült államok a XX. században is saját „hátsó udvaraként” tekintett Latin-Amerika térségére.¹² A szerző emellett rámutat arra is, hogy az Egyesült Államokat számos politikai és gazdasági érdek fűzte a régióhoz, mely egyszerre szolgált számára nyersanyagforrásként és felvevőpiacként (67.). A szerző szerint éppen ezért az USA alapvető érdeke volt, hogy vele együttműködő kormányzatok legyenek hatalmon a térségben (67.). Megállapítja továbbá, hogy ez a fajta gondolkodás párosulva a hidegháborús logikával már csupán külső (kommunista) ideológiai befolyás esetén is igazolhatónak látta a beavatkozást Latin-Amerika országaiban (65-66.).

A már említett okok mellett fontos még megemlíteni a Reagan-i külpolitika szerepét is. A Reagan-kormányzat ugyanis az elődeinél konfrontatívabb politikát folytatott, különösképpen a harmadik világban (Peterecz 2014, 92.), és bármilyen eszközzel igyekezett megakadályozni a kommunizmusnak a terjedését (Lénárt 2016, 66.).

A salvadori polgárháború esetében tehát a hidegháborús kontextus párosult az Egyesült Államok hagyományos Latin-Amerika-politikájával, illetve a Reagan adminisztrációnak a konfrontatív hozzáállásával. Meglátásom szerint az USA szerepvállalása a konfliktusban mindenekelőtt erre a három okra, és ezek kölcsönhatására vezethető vissza.

4.3. Az Egyesült Államok szerepvállalásának eszközei

Peceny és Stanley (2010, 77.) kifejtik ugyanakkor, hogy egy újabb Vietnámtól tartva az USA elzárkózott attól, hogy harcoló alakulatokat küldjön az országba. A szerzők szerint ebből kifolyólag

¹¹ Érdemes megemlíteni, hogy McKinney (2015) tanulmányában vitatja az USA félelmeinek valóságalapját, és azt emeli ki, hogy a szovjet vezetés valójában érdektelen volt El Salvadorral és a nyugati féltekén történő befolyásszerzéssel kapcsolatban. A szerző szerint mindössze a salvadori kormányzat bújta egy hidegháborús retorika mögé, hogy így igazolja az általa elkövetett véres cselekményeket. Mint korábban már láthattuk, valóban nem volt idegen az ilyen típusú gondolkodás a salvadori vezetés bizonyos részeitől. A konfliktus kiélezésével ténylegesen kényszerhelyzetbe hozták az Egyesült Államokat, melynek így nem maradt más választása, mint a salvadori rezsim támogatása a nyilvánvaló jogsértések ellenére is. Meglátásom szerint mégis erős túlzás azt állítani, hogy a nicaraguai forradalmat és a térség szovjetbarát erőinek előretörését (és hálózatosodását) látván az USA hidegháborús félelmei teljességgel alaptalanok lettek volna.

¹² Egy ilyen típusú gondolkodásnak a jelenlétére jól rámutat, hogy az imént már említett beszédében Reagan elnök megjegyzi, hogy „...*El Salvador, például, közelebb van Texas-hoz, mint Texas Massachusetts-hez.*” (New York Times 1982).

az Egyesült Államok El Salvador támogatását csupán anyagi eszközökre, kiképzésre, hírszerzésre, valamint tanácsadásra korlátozta. A támogatás nagyságrendjének érzékeltetéseképpen érdemes megemlíteni, hogy Oñate (2011, 148.) arra hívja fel a figyelmet, hogy a polgárháború első évtizedében az amerikai kormányzat több, mint napi egymillió dollárral támogatta a salvadori kormányzatot. Az Egyesült Államok összesen 4,5 milliárd dollár gazdasági és több mint egymilliárd dollár katonai segítséget nyújtott az országnak a polgárháború alatt (Corum 1998, 27.).¹³ Oñate (2011, 148.) rámutat, hogy a polgárháború első évtizedében az amerikai kormányzat több, mint napi egymillió dollárral támogatta a salvadori kormányzatot. Több szerző (Corum 1998, 39., Peceny és Stanley 2010, 76-77.) is azonban felhívja a figyelmet a hadseregnek a korrupt és hatékonytalan működésére, illetve az annak szánt anyagi források rendszeres eltérítésére. Ebből azt sejthetjük, hogy a fent említett több milliárd dollárnyi gazdasági és katonai támogatásnak egy jelentős része minden valószínűség szerint nem az eltervezettnek megfelelően hasznosult, hanem ehelyett áldozatául esett a rendszerszintű korrupciónak.

Az USA által a salvadori kormányzatnak nyújtott támogatás egyik formája salvadori katonáknak a kiképzése volt. Az Egyesült Államok El Salvador területén kívül, az úgynevezett Amerikák Iskolájában képzett ki katonákat a salvadori hadsereg számára (Alvarado 2009), ahol azonban – mint arra McKinney (2015) rámutat - a képzésnek a keretében többek között kínzási technikákat is oktattak. Az USA által kiképzett katonák számos alkalommal súlyosan megsértették az emberi jogokat, amire példaként hozható fel az Atlacatl zászlóalj esete, mely 1989-ben hat jezsuita papot mészárolt le házvezetőjükkkel és annak lányával együtt (McKinney 2015). Az eset arra világított rá, hogy az USA hozzájárulása csupán korlátozott hatást tudott elérni a hadseregnek a professzionalizálása terén (Mason 1999, 191.).

Corum (1998, 31-32., 35.) a légierő szerepét vizsgáló tanulmányában kifejti, hogy az Egyesült Államok a konfliktus alatt számos repülőgéppel és helikopterrel támogatta a salvadori légierőt, valamint pilótákat is képezett számára. A szerző megállapítja, hogy a légierő képességei mindennek köszönhetően jelentősen javultak. Mind Peceny és Stanley (2010, 75.), mind pedig Corum (1998, 27., 42.) a salvadori légierőnek a felkelők elleni fellépésben betöltött meghatározó szerepére mutatnak rá, ugyanakkor mindketten felhívják a figyelmet a légierő polgárháborúban való alkalmazásának korlátaira is.

¹³ Ezzel szemben Ucko (2013, 675.) 6 milliárd dollárt említ, míg McKinney (2015) arról ír, hogy egyes források 4,5, míg más források 6 milliárd dollárra teszik a támogatás mértékét. Látható azonban, hogy a támogatás nagyságrendjének szempontjából nincsen jelentős eltérés a különböző források között.

Mint korábban már említettem, az USA nem szándékozott harcoló alakulatokkal részt venni a háborúban. Ennek ellenére mégis beszámolhatunk némi közvetlen jelenlétről is El Salvadorban az Egyesült Államok részéről. Corum (1998, 31-32., 38-39.) ugyanis kifejti, hogy a polgárháború alatt állomásoztak az országban tanácsadó és kiképző szerepet ellátó amerikai katonák¹⁴. A szerző szerint ugyanakkor ez kevésnek bizonyult, így az Egyesült Államoknak költségesebb és kevésbé hatékony módon az országon kívül kellett a salvadori katonák kiképzését megvalósítania. Emellett Ucko (2013, 674.) szerint az is problémát jelentett, hogy az országban állomásozó amerikai katonák sem voltak képesek megfelelően hatni a tanácsaikkal szemben érdektelen, a bevett működésmódjához ragaszkodó salvadori hadseregre. A nem-harcoló alakulatok jelenléte mellett még szót érdemes ejteni arról is, hogy a szomszédos Hondurasban állomásozó amerikai repülőgépek rendszeresen végeztek felderítő repüléseket El Salvador felett (Corum 1998, 36.). Végző soron elmondható, hogy az Egyesült Államok a polgárháború teljes ideje alatt tartotta magát a fegyveres be nem avatkozáshoz. Az országban csak kisszámú amerikai egység volt közvetlenül jelen, és ezek is csupán közvetett és kevésbé hatékony módon vettek részt a konfliktusban.

Az Egyesült Államoknak a salvadori kormányzat hatalomban tartását célzó lépési között mindenképp szót kell ejteni egyes, az országot érintő reformoknak az elősegítéséről is. Huntington (1991, 284.) rámutat, hogy a 80-as évekre az Egyesült Államok döntéshozóiiban az tudatosult, hogy a demokráciák jobban ellen tudnak állni kommunizmus terjedésének, mint a szűk támogatottsággal bíró autoriter rezsimek. A demokratizáció felkarolása az USA által tehát abból a praktikus megfontolásból történt, hogy egy demokratikus berendezkedés képes leginkább szavatolni a rezsimek stabilitását. Ez a gondolkodás megjelent az Egyesült Államoknak az El Salvadorról kapcsolatos politikájában is. Az USA ugyanis megkövetelte a salvadori kormányzattól, hogy az lépjen fel az emberi jogok megsértésével szemben, hajtson végre földreformot, illetve tartson szabad választásokat (Corr és Prisk 1992; idézi Corum 1998, 38.). Huntington (1991, 93-94.) az USA két nagykövetének, Deane R. Hinton-nak, illetve Edwin Corr-nak a tevékenységét emeli ki, mely jelentős szerepet játszott El Salvador demokratizációjában. Corum (1998, 38.) szerint az Egyesült Államoknak a támogatások ismétlődő megvonásával, majd újból megadásával (az ebből keletkező feszültségek ellenére is) sikerült fokozatosan elérnie, hogy a kormány végrehajtsa a szükséges reformokat. Szintén jelentőséggel bír, hogy Reagan elnök korábban már említett

¹⁴ Az ő számukat a Kongresszus ugyan 55 főben maximálta, ám néhány kikapunak hála számuk néha így is elérte a 150 főt (Corum 1998, 31-32.). Ucko (Ucko 2013, 671.) továbbá arról tudósít, hogy az országban állomásozó amerikai egységek közül összesen 30 halálos áldozatot szedett a polgárháború (több mint egy évtized alatt).

beszédében támogatóan nyilatkozott a salvadori földreformról és az országban tartandó szabad választásokról (New York Times 1982). Mason (1999, 189-191.) ugyanakkor arra hívja fel a figyelmet, hogy a véres megtorlások elnyomták azt a pozitív hatást, melyet a földreform a salvadori kormányzat népszerűségére gyakorolhatott volna.

4.4. Az Egyesült Államok szerepvállalásának értékelése

A leírtak alapján az USA percepcióját a következőképpen lehet összefoglalni a salvadori polgárháborúról: ahhoz, hogy fel tudja tartóztatni a szovjet befolyást szükséges stabilizálnia El Salvadort, ahhoz azonban, hogy az ország tartósan stabilizálódni tudjon szükséges annak a demokratizálása. E három összekapcsolódó szempont képezte tehát az Egyesült Államoknak a salvadori polgárháborúba való beavatkozásának az alapját.

A stabilizáció érdekében jelentős katonai támogatást nyújtott az országnak, továbbá részt vett az ország fegyveres erőinek a kiképzésében. Mindezt annak érdekében, hogy a salvadori kormányzat sikeresen tudjon fellépni a felkelőkkel szemben. A demokratizáció érdekében emellett politikai nyomást gyakorolt a salvadori kormányzatra, hogy az léptessen életbe a demokrácia irányába mutató reformokat. Az említett célok elérése érdekében továbbá jelentős gazdasági támogatást is nyújtott az országnak.

Az Egyesült Államok ezen intézkedéseinek sikereként könyvelhető el, hogy a salvadori kormányzat képes volt stabilizálni a katonai helyzetet. Az Egyesült Államok közvetett szerepvállalásának korlátaira mutat ugyanakkor rá az általa biztosított forrásoknak a salvadori haderő általi korrupt és hatékonytalan felhasználása, továbbá az a tény, hogy a felkelést a nagymértékű támogatás ellenére sem volt képes elfojtani a kormányzat.

5. A polgárháború utáni évtizedek

5.1. Politikai tényezők

A polgárháborút követő évtizedekben az El Salvador közéletét meghatározó politikai pártok az ARENA¹⁵ és az FMLN voltak (egészen Bukele 2019-es választási győzelméig). Mindkét párt a polgárháború időszakából eredeztethető, így politikai erők szempontjából folytonosságról beszélhetünk a polgárháború és a polgárháború utáni időszak között. A két említett párt kapcsán fontos megállapítani, hogy mindkettő centralizált struktúrával és kiterjedt klientúrával rendelkezett

¹⁵ Nemzeti Republikánus Szövetség (*Alianza Republicana Nacionalista*)

(Holland 2013, 54-56., Sprenkels 2019, 8-11.)¹⁶. Említésre méltó továbbá, hogy az ARENA mögött álltak El Salvador gazdasági elitcsoportjai (Holland 2013, 54.).

A bűnözés kérdésköre fontos szerepet játszott a polgárháború utáni politikában. Holland (2013, 62-63.) megállapítja, hogy ha az ARENA pártelitje választási, illetve szervezeti kihívásokkal szembesült, akkor a bűnözés témájához, illetve a *mano dura* (kemény kéz) politikákhoz nyúlt. Ezen politikákkal az ARENA a szerző szerint a társadalom alacsonyabb rétegeit igyekezett megszólítani, akiket egyéb, jobboldali üzenetivel nem lett volna képes maga mellé állítani (51-52.).

A bűnözés kezelése mellett azonban volt egy másik meghatározó üzenete is az ARENA-nak. A 2004-es elnökválasztási kampány során ugyanis a párt kampánytémái közé tartozott a biztonság kérdésköre mellett annak a látszatnak a keltése is, hogy az FMLN győzelme veszélyeztetné az Egyesült Államokkal való kapcsolatokat, és megzavarná az onnan érkező hazautalásokat (Gonzales 2009, 4., Holland 2013, 62.). A párt a 2009-es elnökválasztás során is hasonlóképp járt el (Gonzales 2009, 4.). Az ARENA tehát az USA-val való jó kapcsolatoknak a letéteményeseként állította be magát a salvadori belpolitikában, és ebből igyekezett politikai tőkét kovácsolni. A párt ezen törekvését pedig segítették az USA egyes politikusai azáltal, hogy az FMLN-nel kapcsolatban ellenséges nyilatkozatokat tettek, melyben kilátásba helyezték, hogy a hazautalások, illetve az egyes USA-ban élő salvadoriak ideiglenes védett státuszát fenyegetné az FMLN hatalomra kerülése (Gonzales 2009, 4.).

2009-ben azonban jelentős fordulat következett politikában, ugyanis az elnökválasztáson az FMLN aratott győzelmet. Ekkor ugyanis elnökké választották az FMLN jelöltjeként induló népszerű televíziós műsorvezetőt, Mauricio Funes-t, aki ezáltal az ország történelmének első baloldali elnöke lett (Ellingwood és Renderos 2009). Gonzales (2009, 4-5.) szerint ebben jelentős szerepe volt az USA-ban élő salvadori diaszpórának, mely nyomást fejtett ki annak érdekében, hogy az USA több tisztviselője kiálljon a választásokba való be nem avatkozás mellett. Elmondható tehát, hogy ilyenformán az ARENA elvesztette azt a politikai támogatást, melyek korábban az Egyesült Államok egyes politikusaitól kapott.

16 Ide kapcsolódik, hogy az FMLN egyik erős emberének számító üzletember (és korábbi gerillavezér), José Luis Merino Venezuela részvételével egy főként olajkereskedelemre épülő pénzmosási hálózatot alakított ki, melyet az FMLN gazdasági és politika erejének a kiterjesztésére használt fel (Farah 2020, 3-7., Venezuela Investigative Unit 2018). Egyes információk szerint Merino a kolumbiai FARC gerillaszervezethez köthetően érintett a nemzetközi fegyver- és drokkereskedelemben is (uő.)

Az Egyesült Államoknak a választások kapcsán kifejtett tevékenysége ugyanakkor Granados (2012, 14.) szerint a választások szabadságát és tisztaságát segíti elő El Salvadorban. Kifejti, hogy Egyesült Államok segítségnyújtása kiterjedt a választással kapcsolatos adminisztrációnak és a választási szervek kapacitásainak a fejlesztésére, a választási megfigyelők támogatására, a választással kapcsolatos reformok elősegítésére is, valamint a választópolgárok hozzáféréseinek a javítására. Rámutat, hogy ez utóbbi érdekében az USA támogatta anyakönyvi és választói nyilvántartások létrehozását, továbbá segédkezett közel egymillió egység személyazonosító igazolványnak a kiállításában is. A szerző említést tesz az USA Nemzetközi Fejlesztési Ügynökségének (a továbbiakban USAID) a törvényhozás működését segítő programjairól. Emellett a szerző szerint ezen ügynökség antikorrupciós segítségnyújtása új korrupcióellenes törvények és szabályok megalkotására, az átláthatóság, illetve az elszámoltathatóság növelésére, továbbá az állampolgárok tudatosságának a fejlesztésére helyezett hangsúlyt.

5.2. Biztonsági tényezők

Az Egyesült Államokban illegálisan tartózkodó salvadoriak száma 1990-ban hozzávetőleg 300 ezer volt, a 2000-es években már meghaladta a félmilliót, míg a legutolsó, 2021-es adat szerint már elérte a 800 ezret (Krogstad és Passel 2023). Tehát az adott időszak alatt közel megháromszorozódott a számuk. Seelke (2024, 12.) szerint az El Salvadorból (és más közép-amerikai országokból) érkező és az országon áthaladó illegális migráció kezelése továbbra is elsődleges érdeke az Egyesült Államoknak.

A migráció kérdése El Salvador esetében nem elválasztható a szervezett bűnözésnek a kérdésétől. A salvadori bandák létrejötte ugyanis a 80-as évekig vezethető vissza, amikor a polgárháború következtében jelentős számú salvadori menekült az Egyesült Államokba (United States Agency for International Development 2006, 45.). A salvadori bandák az USA-ban, azon belül is elsősorban Los Angelesben jöttek létre, kezdetben, mint önvédelmi csoportok (Garsd 2015). A hírhedt MS-13-at is itt hozták létre salvadori menekültek, mely banda a későbbiekben több USA-beli városban is megjelent és magába foglalt másik nemzetiségeket is (Wheeler 2020). Stelmach (2021, 68.) szerint a salvadori bandák növekedését és radikalizációját leginkább befolyásoló külső tényező a bűnözőknek az Egyesült Államokból El Salvadorba történő tömeges deportálása volt. Ezek a deportált bűnözők ugyanis magukkal hozták az USA bandakultúrájának számos elemét El Salvadorba (United States Agency for International Development 2006, 45.).

Cutrona és szerzőtársai (2023, 180.) az Egyesült Államok és El Salvador közötti együttműködésnek egy súlyos hiányosságára mutatnak rá, amikor leírják, hogy büntetett előéletű fiatalokat úgy deportáltak az Egyesült Államokból El Salvadorba, hogy nem osztották meg a rájuk vonatkozó bűnügyi nyilvántartást a salvadori állammal. Bizonyos értelemben elmondható, hogy az Egyesült Államok magával a salvadori bűnözők deportálásával és a salvadori hatóságokkal való elégtelen együttműködéssel is jelentős hatást gyakorolt El Salvador fejlődésére. Az ennek hatására kialakuló bűnözési probléma ugyanis messzemenő hatással bírt a salvadori társadalomra és politikára. A probléma biztonsági relevanciáját húzza alá, hogy a bandák jelenlétét számos szakértő a polgárháború mellett a második legfontosabb erőszakjelenséggé értelmezi El Salvadorban (United States Agency for International Development 2006, 44.).

Szintén problémát jelent az illegális drogoknak az Egyesült Államokba áramlása El Salvadoron keresztül (Seelke 2024, 15.). El Salvador ugyan nem előállítója ezeknek a kábítószernek, de azoknak egyfajta tranzitországaiként szolgál (uő.). Az Egyesült Államok elnöke először a 2012-es költségvetési évre vonatkozóan sorolta El Salvadort a fő kábítószer-tranzit országok közé (The White House 2011). Azóta az ország rendszeres szereplője a listának, és szerepel a legújabb, 2024-es költségvetési évre vonatkozó felsorolásban is (The White House 2023). El Salvadornak a rendszeres szerepeltetése a listán egyértelműen az országgal kapcsolatos kábítószer-probléma súlyosságát mutatja az Egyesült Államok szempontjából. A drogproblémának az Egyesült Államok külpolitikájában betöltött jelentőségére hívja fel a figyelmet Cutrona (2016, 3.), aki szerint a szovjet ellenség eltűnésével ez az ügy vált az USA külügyi apparátusának fő prioritásává.

Ilyenformán az USA-ban és El Salvadorban egyidőben jelen lévő szervezett bűnözés és az annak fontos részét képező kábítószer-kereskedelem mindkét ország számára meghatározó problémaként jelent meg, melyet csupán egyik ország viszonylatában nem lehetséges orvosolni. Ebből fakad tehát, hogy a szervezett bűnözés problémája meghatározó okát képezi az Egyesült Államok polgárháború utáni szerepvállalásának az ország életében.

Holland (2013, 48-49.) kifejti, hogy a bűnözés kezelésére az ARENA kormányzatai két meghatározó esetben is a *mano dura* politikákhoz nyúltak, először 1996-ben, majd pedig 2003-ban. A szerző úgy írja le ezen politikákat, mint amik a bűnözés problémáját a rendőrség mérlegelési körének a kiterjesztésével, a tisztességes eljárás korlátozásával, illetve a hadseregnek a rendfenntartásba való bevonásával igyekeznek orvosolni (46-48.). Rámutat továbbá, hogy a hatalomra kerülését követően az FMLN is megőrizte ezen politikák jelentős részét. Fontos

azonban, hogy az Egyesült Államok nem támogatta a már említett *mano dura* politikáknak igazságszolgáltatás szabályain lazító részeit. Holland (2013, 57.) ezzel kapcsolatban leírja, hogy amikor Calderón¹⁷ elnök kezdeményezésére rendkívüli intézkedéseket fogadott el a salvadori törvényhozás, az Egyesült Államok Nemzetközi Fejlesztési Ügynöksége (az ENSZ-hez és a Világbankhoz hasonlóan) ellenezte az ezeket és kilátásba helyezte a segélyek megvonását.

Granados (2012, 12.) kiemeli, hogy az Egyesült Államok segítette El Salvador inkvizitórius jogrendszerének az átalakítását egy kontradiktórius jogrendszerre, továbbá segített átláthatóbbá és hatékonyabbá tenni a bírósági eljárást az országban. A szerző megjegyzi, hogy salvadori tisztviselők szerint az Egyesült Államok támogatása kulcsfontosságú volt a reformok kidolgozásához és hatálybaléptetéséhez. A szerző emellett kifejti, hogy az USAID együttműködött egyes jogi iskolákkal a tananyagnak a reformokhoz való igazítása és ezzel egyidőben annak gyakorlatiasabbá tétele érdekében (13.). Rámutat, hogy az Egyesült Államok segítette a salvadori rendőri erők képességeinek a fejlesztését azáltal, hogy lehetővé tette azok részvételét az Igazságügyi Minisztérium ICITAP¹⁸ programában (13.). Ezen túlmenően arra is felhívja a figyelmet, hogy az USAID helyszíneléssel kapcsolatos kurzusokat szervezett salvadori ügyészeknek, nyomozóknak és törvényszéki szakértőknek (13.). Holland (2013, 59.) az igazságügyi együttműködéshez kapcsolódóan megjegyzi, hogy Flores¹⁹ elnöksége idején a kormányzatának tisztviselői együttműködtek az Egyesült Államokkal egy közösségi rendőrségi rendszernek a létrehozása és a bűnügyi adatbázisok digitalizálása érdekében.

Granados (2012, 15.) rámutat, hogy El Salvadorban, Compalában található egy úgynevezett Kooperatív Biztonsági Helyszín²⁰, mely létesítmény – a térségben egyedüli ilyenként - kábítószer-ellenes felderítéssel és repülésfelügyelettel kapcsolatos feladatokat lát el. A szerző megjegyzi, hogy El Salvador részt vesz a Külföldi Katonai Finanszírozás²¹ programban, melynek a térségben a második legnagyobb kedvezményezettje. Ezen források a szerző szerint a salvadori tengerészet elfogó képességeit hivatottak fejleszteni annak érdekében, hogy az képes legyen részt venni közös tengeri elfogó műveletekben. Az Egyesült Államok hozzájárulása az említett képességek fejlesztéséhez - Granados megállapítás alapján - kiképzés, kommunikációs eszközök beszerzése,

¹⁷ 1994 és 1999 között volt az ország államfője.

¹⁸ Nemzetközi Bűnügyi Nyomozói Képzési és Segítségnyújtási Program (*International Criminal Investigations Training and Assistance Program*)

¹⁹ 1999 és 2004 között volt az ország államfője.

²⁰ *Cooperative Security Location (CSL)*

²¹ *Foreign Military Financing (FMF)*

valamint üzemeltetési és karbantartási támogatás által valósul meg. A szerző továbbá arra hívja fel a figyelmet, hogy a 2008 óta eltelt években 789 salvadori diák vett részt az IMET²² katonai kiképzési programban (a cikk 2012-ben lett közzétéve). Emellett fontos megemlíteni, hogy a rendelkezésre álló információk alapján El Salvador a drogellenes harchoz kapcsolódóan részesül a Pentagon nem nyilvános katonai támogatásaiból is (Goodman 2020, Lumpe és Ravinsky 2016).

Az ország fővárosában működik továbbá a latin-amerikai térségért felelős Nemzetközi Rendészeti Akadémia²³, mely 2005-ben nyílt meg az Egyesült Államok, illetve El Salvador kétoldalú megállapodása alapján (ILEA San Salvador n.a., U.S. Department of State n.a.). Az intézmény rendészeti jellegű képzéseket nyújt a latin-amerikai térség tisztviselői számára és részét képezi egy, az Egyesült Államok által életre hívott és fenntartott nemzetközi hálózatnak (uő.). Az intézmény egyes kritikusai azonban azt az Amerikák Iskolájához hasonlítják, és a létrehozásakor ellenzékben lévő FMLN részéről is kritikák érték az Akadémiát (Enzinna 2008).

Az FBI 2007-ben El Salvadorral együttműködve létrehozta a TAG²⁴ kezdeményezést, melynek fő feladatát az MS-13 bandával kapcsolatos információk megosztása, valamint a vele szembeni műveletek terén való együttműködés képezte (Federal Bureau of Investigation 2007). A kezdeményezés megvalósulását az FBI igazgatóhelyettese²⁵ szerint az FBI és a salvadori rendőrség közötti korábbi „kiváló munkakapcsolat” tette lehetővé (uő.). A program azóta is működik, mi több a térség több országában is létrejöttek különálló TAG egységek (Wray 2020)²⁶.

Egyes híradások (Rodriguez 2022, Sánchez-Bustamante 2017) arra engednek következtetni, hogy az Amerikák Iskolájának utódjaként számontartott WHINSEC²⁷ keretében továbbra is jelentős az együttműködés az Egyesült Államok, illetve El Salvador között. Egy 2002-ben készült jelentés szerint a WHINSEC egyik finanszírozója az IMET program (Congressional Research Service, 3.), melynek keretében – mint az már említésre került - salvadoriak százai kaptak katonai kiképzést. Elmondható tehát, hogy az Egyesült Államok által fenntartott intézmény a polgárháború utáni időszakban is jelentős szerepet játszik salvadori katonáknak a kiképzésében.

²² Nemzetközi Katonai Oktatási és Képzési Program (*International Military Education and Training program*)

²³ *International Law Enforcement Academy (ILEA)*

²⁴ Transznacionális Bandák Elleni Fellépés (*Transnational Anti-Gang*)

²⁵ *Assistant Director*

²⁶ Ezen térségbeli egységek képzésében részt vesz a korábban már említett san salvadori Nemzetközi Rendészeti Akadémia is (ILEA San Salvador 2018).

²⁷ Nyugati Félteke Biztonsági Együttműködési Intézete (*Western Hemisphere Institute for Security Cooperation*)

Granados (2012, 15.) leírja, hogy az Egyesült Államok kormányzatához tartozó Globális Békeműveleti Kezdeményezés támogatásával a salvadori haderő létrehozott egy békefenntartó egységet²⁸. Kifejti továbbá, hogy El Salvador az Egyesült Államok oldalán részt vállalt az afganisztáni és az iraki műveletekben is, és Irakban 2003 és 2009 között összesen több, mint 3400 katonát állomásoztatott. Ehhez kapcsolódóan érdemes megemlíteni, hogy egy amerikai ezredes megjegyezte egy interjúban, hogy „mennyire könnyű” El Salvadorral dolgozni (Sánchez-Bustamante 2017). Ennek alátámasztására az ezredes a két fél iraki együttműködését hozta fel, melynek gördülékenysége szerinte a salvadoriak WHINSEC-ben való jelenlétéből fakadt (uő.).

Bár nemzetközi szinten az USA számára El Salvador „megbízható partner” volt (Granados 2012, 15.), az országot érintő szervezett bűnözésen évtizedekig nem tudott tartósan úrrá lenne. A 2010-es évek közepén ugyanis rendkívüli bűnözési hullámra került sor El Salvadorban (lásd a 2. ábrát a mellékletben) (United Nations Office on Drugs and Crime 2022), mindez pedig az Egyesült Államok hosszan tartó biztonsági támogatása, illetve az egyes salvadori kormányok bűnözést visszaszorítani szándékozó politikái ellenére történt. Megkérdőjelezhető tehát, hogy az USA a polgárháború utáni évtizedekben mennyire volt képes elősegíteni El Salvador stabilitását a szervezett bűnözés jelentette veszéllyel szemben.

5.3. Gazdasági tényezők

Carillo (2018, 159.) arra mutat rá, hogy a békekötés egybeesett három, a salvadori gazdasági szempontjából fontos változással: a hagyományos árucikkek kereskedelmének visszaszorulásával, a hazautalások növekedésével, továbbá az Egyesült Államokból érkező szabadon felhasználható segélyek, valamint hitelek beáramlásával. A szerző megállapítja, hogy ennek következtében a salvadori gazdaság meghatározó ágazatai a polgárháború utáni időszakban a pénzügyi és a szolgáltató szektor lettek (159-161.). Ezzel egyidőben Carillo szerint az ország iparát transznacionális vállalatok az Egyesült Államok piacaira irányuló *maquila* termelésre alakították át, így az a mezőgazdasággal szemben képes volt megőrizni a nemzetgazdaságon belüli részesedését (160.). Kifejti továbbá, hogy a szabadkereskedelmi egyezmények, valamint a dollár magas értéke kedvezett az alapvető élelmiszerek környező országokból, illetve az USA-ból való behozatalának, melynek hatására az ország egyre nagyobb mértékben az élelmiszerimport

²⁸ Az ország részt vett az ENSZ több békefenntartó műveletében, köztük a libanoni misszióban is (uő.).

függőjévé vált (169.). A szerző szerint ugyanakkor a kialakuló hatalmas külkereskedelmi hiányt részben fedezni tudták az Egyesült Államokból érkező nagymértékű hazautalások (168.).

A salvadori gazdaság elemzésénél fontos említést tenni az Egyesült Államok által különböző programokon keresztül nyújtott támogatás mértékének változásáról a polgárháború utáni időszakban (lásd a 3. ábrát a mellékletben). A polgárháború ideje alatt az Egyesült Államok segélyei évente több száz millió dollárt tettek ki, és az is előfordult, hogy egy évre vonatkozóan meghaladták a félmilliárd dollárt (U.S. Agency for International Development; U.S. Department of State 2024). A polgárháborút követő időszakban azonban töredékére esett vissza a Washington által nyújtott segélyeknek a mértéke, és az évekig nem haladta meg az évi 100 millió dollárt sem (uő.)²⁹. A különbség még nagyobb, ha konstans dollárral számolunk (uő.). Fontos ugyanakkor megjegyezni, hogy El Salvador a viszonylag kis mérete és alacsony lakosságszáma ellenére is az évek nagy részében a térségbeli³⁰ átlagnál magasabb segélyt kapott (uő.). Összességében elmondható, hogy ugyan a polgárháborút követő évtizedekben nyújtott USA általi támogatás elmaradt a korábbiaktól, az még így is számottevőnek nevezhető.

El Salvador polgárháború utáni gazdasága szempontjából kulcsfontosságú fejlemény, hogy az ország 2001-ben átvette a dollárt, mint hivatalos fizetőeszközt. Ennek pozitív hozadéka, hogy a dollár fizetőeszközként való alkalmazása megszünteti az árfolyamkockázatot és csökkenti a tranzakciós, illetve pénzügyi költségeket (International Trade Administration 2024). Fontos azonban megjegyezni, hogy a dollarizáció az Egyesült Államok monetáris politikájától való függőséggel jár. Az áttéréssel ugyanis a salvadori központi bank elvesztette a monetáris politika feletti befolyását, és már nem képes úgy igazítani a valutaárfolyamot, hogy az enyhítse egyes, az ország gazdaságát érő sokkok hatását vagy éppen javítsa az ország nemzetközi versenyképességét (Borzutzky és Towers 2004, 41.). A kormányzat továbbá már nem tudja a költségvetési hiányt valuta kibocsátásával fedezni, és a központi bank sem képes többé végső hitelezőként szolgálni az ország kereskedelmi bankjai számára (uő.).

Carillo (2018, 157-158.) rámutat az Egyesült Államok támogatásával még a polgárháború idején létrejött a FUSADES³¹ nevű agytröszt, mely a következő években a neoliberális reformok fő

²⁹ Kiugró értékekről a polgárháború utáni időszakban mindössze két alkalommal beszélhetünk a segélyek terén, egyszer 2007-ben, másszor pedig 2015-ben (uő.). Mindkét esetben nagyrészt az úgynevezett Ezredfordulás Kihívás Társulás (Millenium Challenge Corporation) által finanszírozott infrastruktúrális projekteknek lehet tulajdonítani a hirtelen növekedés (uő.).

³⁰ Ez itt a Latin-Amerika térségét jelenti.

³¹ *Fundación El Salvadoreña para el Desarrollo Económico y Social*

szószólójává vált. A polgárháború utáni időszakban a salvadori elit számos ilyen reformot vezetett be többek között az adórendszer és a privatizáció (pl. a bankrendszer privatizációja) terén (162-170.). A szerző ezek közé sorolja a közép-amerikai államok szabadkereskedelmi egyezményét, a CAFTA-DR-t is (167.). Granados (2012, 9-10.) ehhez kapcsolódóan leírja, hogy az FMLN tiltakozása ellenére El Salvador 2004-ben első közép-amerikai orszádként ratifikálta a CAFTA-DR-t, majd 2006-ban elsőként léptette is életbe azt. Kifejti továbbá, hogy egyes salvadori tisztviselők a munkahelyek számában, a befektetésekben és az exportban bekövetkező növekedést a CAFTA-DR jótékony hatásának tulajdonították. Az USA Külkereskedelmi Hivatala szerint is az egyezmény az életbelépését követően hozzájárult az Egyesült Államok és El Salvador közötti kétoldalú kereskedelem „drámai” növekedéséhez (International Trade Administration 2024). A Hivatal szerint a CAFTA-DR kedvez az Egyesült Államok salvadori piacra exportáló vállalatainak, ugyanis annak következtében nulla százalékos vám vonatkozik az USA-ból érkező ipari és fogyasztási cikkekre (uő.).

A szabadkereskedelmi egyezmény hatását jól szemlélteti, hogy az Egyesült Államok közvetlen külföldi befektetési (FDI) pozíciói az egyezmény életbelépését követően nagymértékben megugrottak (lásd a 4. ábrát a mellékletben) (U.S. Bureau of Economic Analysis 2022)³². Ez összhangban áll Carillo (2018, 171-175.) azon megállapításával, hogy a 21. században a külföldi tőke egyre nagyobb mértékben megjelent az országban, a szabadkereskedelmi egyezmény által pedig az egész hazai piac „eladóvá” vált. Granados (2012, 9-10.) rámutat azonban, hogy a szerződés kapcsán kritikaként fogalmazódott meg, hogy egyes salvadori gazdák nem képesek versenyezni az Egyesült Államok mezőgazdasági termelésével. Ez pedig a szerző szerint ellensúlyozhatja a szerződéssel járó előnyöket. Ezzel összhangban Carillo (2018, 167.) a szerződést teszi felelőssé a salvadori külkereskedelmi deficit jelentős növekedéséért.

El Salvador és az USA kereskedelmi kapcsolata sokat elmond a két ország közötti aszimmetriáról. Az Egyesült Államok teljes exportjának 2023-ban mindössze 0,2 százaléka ment El Salvadorba, míg ugyanezen évben az Egyesült Államokba érkező importnak csupán 0,1 százaléka érkezett El Salvadorból (U.S. Bureau of Economic Analysis 2023). Ezzel szemben 2021-es adatok alapján El Salvador exportjának csaknem 41 százaléka az Egyesült Államokba ment, míg az El Salvadorba érkező import hozzávetőleg 28 százaléka érkezett az Egyesült Államokból (World

³² Az adatok alapján az állapítható meg, hogy kevésbé a salvadori gazdaság 2001-es dollarizációja, és sokkal inkább az USA-val való kereskedelmi kapcsolatoknak a CAFTA-DR általi liberalizálása vezetett az amerikai tőke El Salvadorba történő beáramlásához (uő.).

Integrated Trade Solution 2024b). Ezen adatokból az következik, hogy míg El Salvador számára nélkülözhetetlen kereskedelmi partner az Egyesült Államok, addig fordítva ez a legkevésbé sem mondható el³³. Továbbá El Salvador nem kereskedik semmilyen stratégiai jelentőségű nyersanyaggal sem, így még csak emiatt sincs megkülönböztetett gazdasági jelentősége az Egyesült Államok számára.

A két ország viszonyában az USA jelentős külkereskedelmi többlettel bír (World Integrated Trade Solution 2024b), melynek mértéke 2023-ban 1,9 milliárd dollár volt (U.S. Bureau of Economic Analysis 2023)³⁴. Az OEC 2022-es adatai szerint az elmúlt 27 évben évente átlagosan 7 százalékkal nőtt az El Salvadorból az Egyesült Államokba irányuló export, míg az ugyanezen időszakban az USA-ból El Salvadorba érkező import évente átlagosan 5 százalékkal. Az OEC adatai alapján míg El Salvador mindenekelőtt ruhákat exportál az USA-ba, addig az Egyesült Államok elsősorban üzemanyagot, gabonát, valamint utazási és közlekedési szolgáltatásokat exportál El Salvadorba³⁵. Megállapítható tehát, hogy nemcsak amiatt aszimmetrikus az USA, illetve El Salvador kereskedelmi kapcsolata, mert eltérő jelentőséggel bír a felek számára, hanem amiatt is, mert abban El Salvador szempontjából nézve az import mértéke jelentősen meghaladja az export mértékét. Ezzel együtt is ugyanakkor egy és szoros dinamikus fejlődő kapcsolatról beszélhetünk, melynek során El Salvador főként alacsony hozzáadott értékű termékeket szállít az Egyesült Államokba, és egyben felvevőpiacaként szolgál az onnan érkező áruknak és szolgáltatásoknak.

Emellett szükséges még megállapítani, hogy a külkereskedelmi hiány alapjaiban határozza meg El Salvador gazdaságát³⁶. A külkereskedelmi hiány értelemszerűen csak azért nem értékteleníti El Salvador nemzeti valutáját, mert az ország már áttért a dollárnak, mint hivatalos fizetőeszköznek a

³³ Míg El Salvadornak az Egyesült Államok az elsőszámú export- és importpartnere (World Integrated Trade Solution 2024b), addig az Egyesült Államoknak El Salvador 2022-ben csupán a 46. legjelentősebb piaca volt (OEC 2022).

³⁴ A külkereskedelmi többletre vonatkozóan jelentős eltérés van az adatok között. Míg ugyanis egyik adatforrás (World Integrated Trade Solution 2024a) az utolsó általa mért évre, 2021-re vonatkozóan 1,4 milliárd dollár körülre teszi a többlet mértékét, addig egy másik adatforrás (U.S. Bureau of Economic Analysis 2023) ugyanezen évnél hozzávetőleg 1,8 milliárd dollárt említ. Ehhez hasonlóan a két említett adatforrásban különbözik az El Salvador és az Egyesült Államok közötti kereskedelem volumene is. A tényleges értékek így tehát bizonytalanok. Bármelyik adat is álljon ugyanakkor közelebb a valósághoz, az mindenképp állítható, hogy El Salvador jelentős külkereskedelmi hiánnyal bír az Egyesült Államokkal való kapcsolatában.

³⁵ Ugyanezen adatok alapján érdemes megjegyezni, hogy bár El Salvador gazdaságában nagy szerepet játszik a szolgáltató ágazat, az ország mégsem exportál semmilyen szolgáltatást az USA-ba.

³⁶ Míg El Salvador a 2021-es évben 6,5 milliárd dollár értékben exportált, addig az ugyanezen évre vonatkozó teljes importja 14,5 milliárd dollár volt (World Integrated Trade Solution 2024b). Az országba érkező import tehát több, mint duplája az ország exportjának.

használatára. Ahogy azonban korábban említésre került, a hiány fedezésére (ebben az esetben a dollár megfelelő mennyiségének biztosítására a gazdaságban) szükség van az USA-ban élő salvadoriaknak a hazautalásaira³⁷. Ezek alapján elmondható, hogy az El Salvador gazdasága alapjaiban függ az USA-ban élő salvadori diaszpórától. Ez pedig óhatatlanul kiszolgáltatottá teszi az ország gazdaságát az Egyesült Államok bevándorláspolitikájának.

5.4. A polgárháború utáni évtizedek értékelése

Elmondható, hogy a polgárháborút követő időszakban nem szakadt meg az Egyesült Államok bevonódása El Salvador fejlődésébe. A következő évtizedekben biztonsági, gazdasági és politikai téren egyaránt szoros kapcsolatról beszélhetünk a két ország között. Az USA-t elsősorban az El Salvadorhoz köthető szervezett bűnözés és az azzal összefüggő kábítószer kereskedelem ösztönözték arra, hogy bevonódjon az ország működésébe. A salvadori bandák jelenléte ugyanis egyaránt problémát jelentett El Salvadorban és az Egyesült Államokban. Ennek következtében a két ország korábbiakban már létező biztonság együttműködése megmaradt, azzal a különbséggel, hogy immár a felkelőkkel szembeni fellépés helyett a rendfenntartásra helyeződik a hangsúly. A salvadori biztonsági erők sok esetben közvetlen kapcsolatban állnak amerikai kollégáikkal, továbbá különböző programokon keresztül a salvadori hatóságok számos tagja vett részt az utóbbi évtizedekben az USA által biztosított képzésben. Az a mintázat tehát, hogy az Egyesült Államok komoly szerepet vállal a salvadori állam biztonsági apparátusának a kialakításában, ugyan más formában, de a polgárháború utáni időszakban is megfigyelhető.

Bár a polgárháborút követően jelentősen lecsökkent az USA által El Salvador számára nyújtott segítségnyújtás, az még így is számottevő maradt. Ugyanekkor szoros, ám egyenlőtlen gazdasági kapcsolatok alakultak a két ország között, melyek következtében El Salvador számos területen kiszolgáltatottá vált az Egyesült Államok számára (pl. a kereskedelem, a hazautalások vagy éppen a monetáris politika terén). A dollarizáció, a kereskedelem liberalizálása, illetve a tőkének az USA-ból Salvadorba való áramlása mind meghatározó fejlemények ebből a szempontból. Ezen lépésekből ugyanakkor a két ország vezetésének (és üzleti csoportjainak) arra a tartós szándékára következtethetünk, hogy erősítsék a két gazdaság összefonódását. Ilyen értelemben azt lehet mondani, hogy a salvadori vezetés kevés jelét mutatta annak, hogy problémaként észlelné az ország

³⁷ Míg 2004-ben 2 milliárd dollárnyi hazautalás érkezett az országba (Borzutzky és Towers 2004, 41.), addig ez a szám 2021-ben már 6 milliárd dollár volt (IMF Western Hemisphere Department 2022). 2015 és 2020 között a hazautalások hozzávetőleg 18 százalékát adták El Salvador GDP-jének, míg ez az arány a járvány alatt, 2021-ben 25 százalékra emelkedett (IMF Western Hemisphere Department 2022, Seelke 2024).

gazdaságának a kiszolgáltatottá válását³⁸. Annak sem látni jelét ugyanakkor az adott időszakban, hogy az USA gazdasági érdekek mentén komolyabb nyomást helyezett volna az országra.

Mindenképp figyelemreméltó, hogy egyes amerikai politikusok nyilatkozataikkal közvetlenül igyekeztek befolyásolni a salvadori választások kimenetelét. Meglátásom szerint, az ARENA-nak az ilyenfajta támogatásában egy bizonyos fokú továbbélését lehet felfedezni annak a korábbi mintázatnak, miszerint az Egyesült Államoknak szükséges elősegítenie a vele hagyományosan jó kapcsolatokat ápoló politikai erőnek a hatalmon maradását. Ezek mellett fontos megemlíteni, hogy az Egyesült Államok különböző kezdeményezéseken keresztül támogatta az ország demokratikus és jogállami fejlődését. Ezen kezdeményezések által pedig tudatosan hatást gyakorolt az ország politikai fejlődésére. Az a korábbi washingtoni megfontolás tehát, hogy demokratizáció útján igyekszik stabilizálni egyes államokat, fellelhető a polgárháború utáni időszakban is.

Fontos továbbá, hogy bár a polgárháború időszakához képest jelentősen háttérbe szorult az El Salvadorral való kapcsolatnak a világpolitikai dimenziója. Teljesen azonban mégsem tűnt el, hiszen az ország a nemzetközi politikában az Egyesült Államok szövetségeseiként lépett fel, és többek között részt vállalt az iraki háborúban is.

Végző soron elmondható, hogy a polgárháború utáni időszakban El Salvador minden téren szoros kapcsolatban maradt az Egyesült Államokkal és megszilárdult az országnak az attól való egyoldalú függősége. Az USA beavatkozása ugyanakkor El Salvador működésébe ebben az időszakban sokkal kevésbé volt olyan közvetlen és erőteljes, mint a polgárháború éveit alatt. Fontos azonban megjegyezni, hogy pont El Salvador kiszolgáltatott helyzetéből fakadóan az csupán az Egyesült Államokon múlik, hogy mikor helyez nagyobb nyomást az országra, és mikor avatkozik be intenzívebb módon El Salvador belső ügyeibe.

6. A közelmúlt fejleményei

6.1. A bevándorlás kezelése és a szervezett bűnözéssel szembeni fellépés

A 2019-ben hatalomra került Nayib Bukele kormányzatával kapcsolatban elsődleges fontosságú a közbiztonság kérdéséről beszélni, hiszen a maga az elnök is nagyrészt erre a témára építette politikai imázsát. Valószínűsíthető ugyanakkor, hogy Bukele kormányzata eleinte megállapodott a bandákkal (Dudley, The El Salvador President's Informal Pact with Gangs 2020). 2021-ben az

³⁸ Kormányra kerülését követően az FMLN is felhagyott a dollarizációt és az USA-val kötött szabadkereskedelmi egyezményt érintő kritikáival, és fokozta az Egyesült Államokkal való együttműködést (Sprenkels 2019, 9-10.).

Egyesült Államok is vádként fogalmazta meg a salvadori kormánnyal szemben, hogy az pénzügyi ösztönzőket nyújtott a bandáknak cserébe a gyilkosságok számának alacsonyan tartásáért és a politikai támogatásukért (Associated Press in Mexico City 2021).

Szakértők szerint azonban ez megállapodás 2022 elején összeomlott, ami a gyilkosságok számának gyors növekedéséhez vezetett az országban (John 2022). Erre válaszul az elnök szükségállapotot hirdetett és felfüggesztett egyes alkotmányos jogokat (uő.). Az ezt követő kemény fellépésnek a részét képezte a korábbiaknál szigorúbb büntetőjogi törvények elfogadása, valamint a bandatagság fogalmának a hatóságok általi tág értelmezése (Papadovassilakis 2023). A szükségállapot idején ezzel együtt az emberi jogok széleskörű megsértésére került sor a biztonsági szervek részéről (Human Rights Watch 2023). Bukele politikája a korábbi *mano dura* képest abban szolgált újdonsággal, hogy nem csak közvetlenül a bandákat célozta, hanem a hozzájuk kapcsolódó személyek szélesebb hálózatát is (Papadovassilakis 2023). Az elnök intézkedései teljesen ugyan nem semmisítették meg a bandákat, ám nagymértékű veszteségeket okoztak számukra, és megfosztották őket a területeik és üzleteik jelentős részétől (uő.). Míg 2019-ben, Bukele elnökké választásának az évében, 38 gyilkosság jutott 100 ezer főre, addig 2022-ben ez a szám már csak 8 volt, amivel lényegében kevesebb, mint negyedére csökkent a gyilkosságoknak az aránya (United Nations Office on Drugs and Crime 2022).

A közbiztonság javítása, valamint az USA-ban is jelen lévő bandákkal szembeni sikeres fellépés értelemszerűen kedvező fejlemények az Egyesült Államok szempontjából. Ahogy azonban már az előbb említett esetben is látszott, az Egyesült Államok problémaként észleli a kormányzat és a bandák között a háttérben kötött megállapodásokat. Fontos megemlíteni, hogy Bukele kormányzata több magas rangú bandatagnak a kiadását is megtagadta az Egyesült Államok felé, továbbá egyiküket szabadon is engedte (Martínez és Sanz 2023). Valószínűsíthetően ennek a háttérben egy alku áll a kormányzat, illetve egyes magas rangú bandatagok között, akik a kiadatás elkerüléséért cserébe segítették egyszerű bandatagok ezreinek az elfogását (Dudley 2023). Mindezek alapján megállapítható, hogy a salvadori vezetés bandákkal kötött megállapodásai közvetlenül ütköznek az Egyesült Államok érdekeivel.

A migráció terén fontos kiemelni, hogy azt a Trump adminisztráció elsődleges ügyként kezelte, és az El Salvadorral való kapcsolatban is erre helyezte a hangsúlyt (Dueñas és Lemus-Delgado 2021, 65.). Amikor a migrációs probléma súlyosabbá vált, Trump kormányzata megvonta az El Salvadornak juttatott segélyek egy részét annak érdekében, hogy az további lépéseket tegyen a

migráció megfékezéséért, ideértve egy menekültügyi együttműködési megállapodásnak a megkötését az Egyesült Államokkal (Dueñas és Lemus-Delgado 2021, 65-66., Seelke 2024, 10.). Ennek értelmében El Salvador lényegében egy „biztonságos harmadik országgént” átveszi azokat, akik menedékjogot kérnek az Egyesült Államokban és nem továbbítja őket más országokba, amíg a kérelmükről nem születik döntés (uő.).

Az egyezmény elfogadásáért cserébe adott engedményként értelmezhető, hogy a Trump-adminisztráció elállt korábbi, jelentős számú salvadori USA-ból való deportálásával járó tervétől. A kormányzat ugyanis végül meghosszabbította az ideiglenes védett státuszát³⁹ jelentős számú, az Egyesült Államokban élő salvadorinak (BBC 2019a). Ezen a jogcímen salvadoriak előbb a polgárháború, majd az országot sújtó természeti katasztrófák, később pedig a rossz salvadori közbiztonság következtében élhetnek az Egyesült Államokban (Dueñas és Lemus-Delgado 2021, 67.). A Trump-adminisztráció azonban 2018-ban kilátásba helyezte a program felfüggesztését, ezzel hozzávetőleg 260 ezer USA-ban élő salvadorit érintve (BBC 2019a). Az, hogy erre végül nem került sor, Johnson nagykövet szerint a Bukele-kormányzat „eredményeinek és a jó munkájának” az elismeréseként történt (uő.).

Mindezek mellett pedig Kínának a Salvadori általi elismerését is felhasználta az Egyesült Államok, hogy rávegye az országot a migrációs egyezmény elfogadására (részleteiben ezt a Bukele-kormányzat külpolitikájáról szóló résznél fejtem ki). Összességében tehát azt lehet megállapítani, hogy a washingtoni kormányzat egy igen komplex nyomásgyakorlási mechanizmust valósított meg El Salvadornal szemben a migráció terén. Az országnak nyújtott segélyeket, a salvadori bevándorlóknak az USA-ban való jelenlétét és a salvadori gazdaságnak a tőlük való függését, valamint az ország nemzetközi helyezkedését is felhasználta Washington annak érdekében, hogy kiterjesszen az országra egy, az USA érdekeinek megfelelő migrációs rezsimit. Ezen túlmenően, a migrációval kapcsolatos nyomásgyakorlásnak egy másik fajtájára utal, hogy Trump elnök a koronavírus-járvány kezdetén azt nyilatkozta, hogy az El Salvador által a migráció terén nyújtott segítségért cserébe az Egyesült Államok lélegeztető gépeket küld az ország számára (Trump 2020).

Fontos változás azonban, hogy míg a 2021-es, illetve a 2022-es költségvetési évben is közel százezer salvadori bevándorló érkezett az Egyesült Államokba, addig a 2023-as költségvetési évre vonatkozóan ez a szám már csak valamivel kevesebb, mint 63 ezer volt (U.S. Customs and Border

³⁹ *Temporary Protected Status (TPS)*

Protection 2024). Seelke (2024, 12.) ezt a változást a biztonsági és gazdasági feltételek javulásának tulajdonítja El Salvadorban. A Biden-adminisztráció az elődjéhez hasonlóan El Salvador kapcsán prioritásként kezeli a migráció csökkentését (McFarland 2021), így ez a csökkenés mindenképp egy pozitív fejlemény az USA szempontjából. A Reuters elemzése szerint az részint a migráció sikeres kezelésének tulajdonítható, hogy a közelmúltban némi javulás következett be az USA és El Salvador elmúlt években hűvös kapcsolatában (Kinosian, Oré és Renteria 2024).

A Biden-adminisztráció - összhangban azon tervével, hogy a bevándorlás kiváltó okait kezelje - megkezdte a térséget érintő segélyprogramok volumenének növelését és hatékonyságuk javítását, illetve ezzel összhangban javaslatot tett 4 évre vonatkozóan 4 milliárd dollárnak az elkülönítésére Közép-Amerika számára (Meyer 2023). Figyelemreméltó, hogy a Biden-adminisztráció alatt az Egyesült Államok által El Salvador számára előirányzott támogatás a korábbi évekhez képest jelentősen növekedett, és 2021 és 2023 között minden évben meghaladta a 100 millió dollárt (U.S. Agency for International Development; U.S. Department of State 2024).

6.2. A Bitcoin bevezetése

Gazdasági szempontból fontos megemlíteni, hogy a salvadori törvényhozás 2021-ben Bukele elnök javaslatára a dollár mellett az ország hivatalos fizetőeszközévé nyilvánította a Bitcoint is (Euronews; AP 2021). A döntés okai között szerepelt a hazautalások átutalási költségeinek a csökkentése, valamint az ország dollártól való függőségnek az enyhítése (Arslania, és mtsai. 2021). Az IMF elemzése szerint ugyanakkor a Bitcoin törvényes fizetőeszközként való használata magas kockázatokkal jár, figyelembe véve az árfolyamának a nagyfokú ingadozását (IMF Western Hemisphere Department 2022). Az elemzés szerint rövidtávon a Bitcoin bevezetésének kockázatai meghaladják annak előnyeit, és veszélyeztetik az ország pénzügyi stabilitását és integritását (uő.).

Meglátásom szerint, a Bukele a kormányzat döntését a Bitcoin hivatalos fizetőeszközként való bevezetéséről az Egyesült Államok relációjában szükséges értelmezni. Az elnök ugyanis egyrészt igyekezett „hatékonyabbá” tenni a dollárnak az Egyesült Államokból El Salvadorba való áramlását, ezzel egyidőben ugyanakkor csökkenteni is szeretne volna országa monetáris függését az Egyesült Államoktól. Mindennek érdekében pedig nem riadt vissza egy igencsak kockázatos gazdasági döntésnek a meghozatalától. A döntés abból a szempontból kifejezetten figyelemreméltó, hogy az egyszerre tükrözi El Salvador függését az Egyesült Államoktól és fejezi ki Bukele kormányzatának szándékát annak a lazítására.

6.3. Belpolitikai tényezők

Nayib Bukele a polgárháború utáni nemzedék képviselője, aki eredetileg az FMLN színeiben politizált ám fokozatosan eltávolodott a párttól (Blitzer 2022). Bukele 2019-ben populista, a hagyományos elittel és pártokkal szembeforduló jelöltként fölényesen megnyerte az elnökválasztást (Meléndez-Sánchez 2021, 20-21.), és elnökként nagy népszerűsége tett szert (McFarland 2021). Győzelme az ARENA-nak és vele együtt a hagyományos gazdasági elitnek zsinorban harmadik vereségét jelentette (Nercesian és Robles-Rivera 2022).

Figyelemreméltó mozzanat Bukele elnökségének a kezdeti időszakára vonatkozóan, hogy amikor (a koronavírus-járvány kapcsán) megállapodott az ARENA-hoz köthető elitcsoportokkal, akkor a találkozón jelen volt Ronald Johnson, amerikai nagykövet is, aki állítása szerint csupán „megfigyelőként” vett részt (CISPES 2020). A nagykövet jelenléte ugyanis arra utal, hogy az amerikai diplomata jelentős szerepet játszik Bukele kormányzatának a működésében (uő.)⁴⁰. Az, hogy egy külső hatalom képviselőjeként, az USA nagykövete (valószínűsíthetően) egyfajta közvetítő szerepben részt vett az országon belüli erők belső ügyeket érintő tárgyalásán, egyértelműen az Egyesült Államok nagymértékű befolyásáról tanúskodik.

El Salvador és az Egyesült Államok viszonyának szempontjából ugyanakkor kulcsfontosságú, hogy Bukele a közbiztonság javításával egyidőben és ahhoz szervesen kapcsolódóan jelentős mértékben leépítette az ország demokratikus működését. Meghatározó esemény volt, amikor az elnök a hadseregnek a törvényhozás épületében való jelenlétével garantálta, hogy a törvényhozók megszavazzák a fegyveres erők finanszírozásának a növelését (Neuman 2020). Wade (2020) az eseményeket a salvadori fegyveres erőknek a politikába való újbóli bevonásaként értelmezi, először a polgárháború óta. A szerző továbbá hangsúlyozza, hogy a biztonsági apparátus az ország alkotmányának ellenében is Bukele oldalára álltak.

A 2021-es törvényhozási választáson az elnök pártja, a Nuevas Ideas (Új Ötletek) minősített többséget szerzett (Lopez 2021). Az új törvényhozás ezt követően leváltotta a legfőbb ügyészt, illetve a Legfelsőbb Bíróság alkotmányügyi részének az összes tagját (McFarland 2021, Seelke 2024, 3.). Az új bírák ezt követően arról döntöttek, hogy Bukele az újráválasztás alkotmányos tilalma ellenére is indulhat a következő választáson (uő.). A 2024-es elnökválasztáson a továbbra is hatalmas népszerűségnek örvendő Bukele a szavazatok 85 százalékát kapta, az azzal

⁴⁰ Egyes híradások szerint továbbá az amerikai nagykövet a salvadori elnök politikai „mentoraként” szolgál, és számottevő hatással bír annak döntéseire (uő.).

párhuzamosan tartott törvényhozási választáson pedig pártja minősített többséget szerzett (Alemán és Janetsky 2024).

McFarland (2021) megállapítása szerint Bukele elnök a civil szférára és a független sajtóra ellenséggként tekint. Az elnök előterjesztett egy törvényt, mely adót vetett ki a civil szervezetek külföldről érkező finanszírozására (uő.). Az elnök továbbá rendszeresen agresszívan lép fel a vele szemben kritikus sajtóval szemben (Blitzer 2022).

Ávalos (2020) szerint a Trump-adminisztráció a migrációval szembeni fellépésért cserébe elnézte a demokrácia leépítését Közép-Amerika országai, köztük El Salvador számára. McFarland (2021) azonban arra mutat rá, hogy a Biden-adminisztráció számára prioritás jelent El Salvador szempontjából a migráció csökkentése mellett a korrupció visszaszorítása és a demokrácia védelme is. Ez utóbbi célkitűzések érthetően ütköznek az El Salvadorban lezajlott politikai változásokkal. Seelke (2024) ennek kapcsán megállapítja, hogy a Blinken külügyminiszter által megfogalmazott kritikák, illetve a demokratikus visszacsúszással és korrupcióval kapcsolatos szankciók feszültté tették az Egyesült Államok viszonyát a Bukele kormánnyal.

Az Egyesült Államok Bukele kormányzatának több magas rangú tisztviselőjét is korrupcióval vádolta, és megtiltotta számukra az USA-ba való beutazást (McFarland 2021, Reuters 2022, Seelke 2024, 15.). Az USA lealította továbbá El Salvadornak a Külföldi Katonai Finanszírozáson keresztül való katonai segélyezését (Goodman 2020)⁴¹. Emellett egyes források szerint Biden-adminisztráció 2021 elején elutasította a salvadori elnöknek egy előre nem tervezett látogatásra vonatkozó kérését, melyre nem sokkal a salvadori törvényhozási választások előtt került volna sor (AP 2021). Ez utóbbival a salvadori elnök valószínűsíthetően a hazai politikai támogatottságát igyekezett volna növelni a választások előtt (uő.). Jelzésértékű, hogy ilyenformán az Egyesült Államok nem kívánta az elnök melletti támogatását demonstrálni a salvadori közönség felé.

Az ország legfelsőbb bíróságának az elnök újraválaszthatóságáról hozott döntését az Egyesült Államok kormányzata nyilatkozatban ítélte el és azt a demokrácia aláásásának nevezte (Price 2021). A kormányzat által kiadott nyilatkozatban megállapításra került továbbá, hogy a demokratikus kormányzás leépülése károsítja az Egyesült Államok és El Salvador kapcsolatát, továbbá El Salvador nemzetközi megítélését (uő.).

⁴¹ A Reuters által megszólaltatott szakértő szerint ez ugyan nem érinti az El Salvador számára nyújtott biztonsági támogatás nagyobbik részét, melyet a Pentagontól kap drogellenes harchoz, mégis jelképes lépés (uő.).

Míg korábban Bukele-t „meggyőződésesen” USA-párti elnökként írták le (Goodman 2020), addig az említett események következtében a két ország közötti politikai kapcsolatok jelentősen megromlottak. El Salvador és az Egyesült Államok viszonyának a mélypontjaként tekinthető, amikor 2021 végén az Egyesült Államok salvadori nagykövetségének ügyvivője úgy jellemezte a kapcsolatukat, hogy az a salvadori fél érdeklődésének hiányában „szünetel” (Renteria 2021).

A Reuters híradás szerint két év elteltével azonban az Egyesült Államok már igyekezett javítani az El Salvadornal való kapcsolatát, és „zárt ajtók” mögé helyezni a kritikus diplomáciát (Kinosian, Oré és Renteria 2024). Az USA nyugati féltekei ügyekért felelős államtitkárának a helyettese, Brian Nichols már eltérő hangnemet használt, amikor 2023 őszén látogatást tett El Salvadorban és találkozott Bukele elnökkel is (Seelke 2024, 11.)⁴². Ezen túlmenően Nichols elismerte a jelentős haladást, melyeket El Salvador többek között a közbiztonság terén ért el (uő.). Jelzésértékű az is, hogy Bukele újráválasztását követően Blinken külügyminiszter telefonon gratulált az elnöknek, melynek során megerősítette az elköteleződését (többek között) a tisztességes eljárásra vonatkozó garanciák, valamint az emberi jogok tiszteletben tartása mellett (Miller 2024). Az Egyesült Államok a közelmúltban tehát láthatóan engedékenyebbé vált Bukele kormányzatával kapcsolatban. Emögött pedig elsősorban a migrációnak a Bukele kormányzata által való sikeres kezelése, valamint az ország Kínához való közeledésének megakadályozása sejthető (Kinosian, Oré és Renteria 2024).

6.4. Külpolitikai tényezők

Meghatározó fejlemény volt El Salvador nemzetközi kapcsolatrendszerében, hogy Sánchez Cerén elnöksége végén El Salvador elismerte és kapcsolatba lépett a Kínai Népköztársasággal (Dueñas és Lemus-Delgado 2021, 46.). Korábban ugyanis El Salvador Közép-Amerika más országaihoz hasonlóan a szárazföldi Kína helyett Tajvannal tartott fenn diplomáciai kapcsolatokat (56-57.). Bukele elnökjelöltként, illetve megválasztott elnökként még kritizálta Kínát, és kilátásba helyezte a kapcsolatok felülvizsgálását (El Mundo 2018, Lugo 2019). A beiktatását követően azonban nem vizsgálta felül a korábbi kormányzat döntését, így a két ország újonnan felvett kapcsolata végül megszilárdult (Dueñas és Lemus-Delgado 2021, 59-62.).

Az Egyesült Államoknak a kérdéssel kapcsolatos attitűdjét jól szemléltetik az egyes washingtoni tisztviselők nyilatkozatai. A Kínával való kapcsolatok felvételének az El Salvador általi

⁴² Egy interjúban kifejtette, hogy az újráválasztás kérdésében egyedül a salvadori polgároknak kell döntenüik, amire pedig szerinte a „választási urnáknál” lesz lehetőségük (El Salvador News 2023a).

bejelentését követően a Fehér Ház sajtófőnöke közleményt adott ki, melyben az aggályait fejezte ki a döntéssel kapcsolatban, és megjegyezte, hogy az az El Salvadorral való viszonyának az ártértékelését eredményezi (The White House 2018). A közleményben továbbá Kína tevékenységét El Salvador belügyeibe, illetve a nyugati félteke viszonyaiba való beavatkozásként értelmezte (uő.). Julie Chung, az Egyesült Államok nyugati féltekei ügyekért felelős államtitkára salvadori látogatása alatt csalódását fejezte ki aziránt, amilyen módon El Salvador felvette a kapcsolatot Kínával, és a Kínával való kapcsolatot úgy jellemezte, mint „édességet, ami finomnak tűnik, de elrohasztja a fogadat” (Avelar 2019). Mindebből az látszik, hogy az Egyesült Államok Kína megjelenését a térségben egy számára fenyegető térfoglalásként észleli.

Ez utóbbi értelmezést ugyanakkor árnyalja Dueñas és Lemus-Delgado (2021, 65.) azon meglátása, hogy bár az Egyesült Államok ellenezte Kínának az El Salvador általi elismerését, olyan más szempontok előbbre valók voltak a washingtoni döntéshozók számára, mint amilyen a migráció kezelése is. A szerzők szerint így az Egyesült Államok éppen arra használta fel Kínának az El Salvador általi elismerését, hogy azért cserébe migráció terén engedményekre szorítsa az országot. Ilyen értelemben elmondható, hogy El Salvadornak „törlesztenie” kellett az Egyesült Államok irányvonalától való eltérésért. Kevés dolog mutat rá jobban az ország nagymértékű kiszolgáltatottságára és arra, hogy ez mindkét fél felfogásában gyökeresen jelen van. Ennek ugyanakkor némileg ellentmond, hogy az Egyesült Államok és a Bukele-kormányzat közelmúltbeli közeledésének egyik magyarázataként hozható fel, hogy az USA engedményekkel igyekszik elkerülni a salvadori-kínai kapcsolatok szorosabbá válását (Kinosian, Oré és Renteria 2024).

Bukele ugyanis már 2019 látogatást tett Pekingben, ahol megerősítette Kína elismerését és „gigantikus” együttműködésről állapodott meg (Bermúdez 2019). A terület szakértője, Margaret Myers azonban a látogatással kapcsolatban rámutatott, hogy az ott lefektetett együttműködés jelentősen elmarad a korábbi kormányzat által tervezettől, ezt pedig a szakértő az Egyesült Államok nyomásgyakorlásának tudja be (uő.). Az azóta eltelt időben El Salvador és Kína kapcsolatára vonatkozóan szimbolikus beruházásnak tekinthető a Salvadori Nemzeti Könyvtár. A 2023-ban megnyitott könyvtár építését ugyanis Kína finanszírozta, mint a kapcsolatfelvételt követő első, El Salvadort segélyező projektjét (Zhao 2023). A könyvtárat Bukele elnök a salvadori történelem elmúlt évszázadának legnagyobb kulturális beruházásaként írta le, míg a kínai nagykövet azt a két ország barátságának „emlékműveként” jellemezte (uő.). Szintén Kína által finanszírozott projekt az épülő Nemzeti Stadion is, mely a tervek szerint Közép-Amerika legnagyobb ilyen jellegű

létesítménye lesz (El Salvador News 2023b). Bukele elnöksége alatt összességében tehát jelentős közeledés történt El Salvador és Kína között, mely elsősorban Kína által finanszírozott beruházásokban ölt testet. Nem elhanyagolható továbbá, hogy Kína fontos kereskedelmi partnere is egyben El Salvadornak⁴³. Washington számára ez a kapcsolat mindenképp aggasztónak hathat, főleg, ha tekintetbe vesszük az Egyesült Államok és Kína közötti feszültségek növekedését az elmúlt években.

A Bukele-kormányzat külpolitikájával kapcsolatban fontos megemlíteni, hogy El Salvador az országok azon kisebbségébe tartozott, melyek az ENSZ Közgyűlésének 2022-es, az Ukrajnával szembeni orosz agressziót elítélő határozatánál tartózkodtak (United Nations 2022a). A Közgyűlés 2022 őszén elfogadott, az Ukrajnához tartozó területek Oroszország általi elcsatolását elítélő határozatánál El Salvador nem vett részt a szavazáson (United Nations 2022b), míg a következő évi, az ukrajnai béke megteremtéséről szóló határozatnál újfent tartózkodott (United Nations 2023).

El Salvador magatartása azért figyelemreméltó, mert az ukrajnai háború kapcsán olyan kérdésről van szó, melyben az Egyesült Államok erősen érintett és határozott álláspontot képvisel. El Salvador magatartása üzenetértékű az USA felé, és annak a kifejezéseként lehet rá tekinteni, hogy ország immár nem hajlandó feltételek nélkül igazodni az Egyesült Államok által a nemzetközi politikában képviselt irányvonalhoz. Ezt az értelmezést támasztja alá az is, hogy a második szavazást követően Christine Wade, az Al Jazeera által megszólaltatott szakértő az Egyesült Államok „orbavágásaként” értelmezte El Salvador távolmaradását (Cuffe 2022). A szakértő megjegyezte ugyanakkor, hogy az országban nincs jelentősebb orosz befektetés, ugyanakkor van nagymennyiségű kínai, így az a kérdés merül fel, hogy ez egy jelzés-e esetleg az Egyesült Államok mellett Kínának is (uő.)? Összességében tehát megállapítható, hogy El Salvadornak az ukrajnai háborúval kapcsolatos magatartása az ország nemzetközi térben folyó újrapozicionálása felé mutat, egy jelentős, ugyanakkor az országot közvetlenül nem érintő nemzetközi ügyet felhasználva.

Az is említésre méltó, hogy a térségnek csak olyan, az Egyesült Államokkal hűvös viszonyban lévő államai tartózkodtak (vagy szavaztak nemmel) a szavazásoknál, mint Kuba és Nicaragua (United Nations 2022a, United Nations 2022b, United Nations 2023)⁴⁴. A salvadori külpolitikáról azonban - az említett országokkal szemben - hagyományosan azt lehetett mondani, hogy a

⁴³ Bár 2021-es adat szerint El Salvador ugyan keveset exportál Kínába, ám az országba érkező importnak Kína a második legjelentősebb forrása (World Integrated Trade Solution 2024a, World Integrated Trade Solution 2024a).

⁴⁴ Kivételt ez alól csak Honduras képezett, mely az ukrajnai területek elcsatolásáról szóló határozatnál szintén tartózkodott (a másik két említett határozatnál ugyanakkor igennel szavazott).

nemzetközi térben együtt mozog az Egyesült Államokkal, és nem igyekszik az USA befolyását a nyugati féltekén kívüli hatalmokhoz való közeledéssel ellensúlyozni. Ilyenformán El Salvador közelmúltbéli lépéseit, ha nem is egy teljes irányváltásként, de mindenképp egy jelentős változásként lehet értelmezni az ország külpolitikájában.

Oroszországgal kapcsolatban érdemes még megemlíteni, hogy ugyan Bukele Moszkvába tervezett látogatása a háború kitörését követően nem valósult meg (Gressier 2023), az orosz, illetve a salvadori külügyminiszter-helyettes 2024-ben, egy videokonferenciát követően a kétoldalú kapcsolatok bővítéséről nyilatkozott (TASS 2024). Ez utóbbit lehet egy nagyon óvatos (és viszonylag alacsony szintű), ám mégis a közeledés irányába tett lépésként is értelmezni.

Gressier (2023) a salvadori elnök Oroszországgal kapcsolatos politikáját „hideg pragmatizmusként” jellemezte. Elmondható ugyanakkor, hogy míg Kína esetében egyértelműen jelentős közeledésről, addig Oroszország esetében sokkal inkább csak a távolságtartás megtagadásáról és az Egyesült Államok által képviselt álláspont elutasításáról van szó. Ez azonban még akkor is kifejezetten aggasztónak hathat az Egyesült Államok számára, ha Oroszország tényleges megjelenése El Salvadorban a belátható időn belül nincsen kilátásban.

Bukele továbbá nem vett részt a kilencedik alkalommal megrendezett Amerikák Csúcstalálkozóján, hasonlóan három másik térségbeli ország (Mexikó, Honduras, Guatemala) elnökéhez (Jordan, Kurmanaev és Shear 2022). A salvadori elnök ezzel egy időben telefonon sem volt hajlandó egyeztetni Anthony Blinken, amerikai külügyminiszterrel (uő.). Magát az Amerikai Államok Szervezetét pedig Twitter-bejegyzésében „Washingtoni Gyarmatügyi Minisztériumnak” nevezte, és tagadta annak további létjogosultságát (Bukele 2022).

Bukele az elnökségét megelőzően Maduro venezuelai, Ortega nicaraguai és Juan Orlando hondurasi elnököt diktátoroknak nevezte, akiknek nincsen legitimitásuk (Bukele 2019). Elnökségének az elején Bukele kiutasította az országból Venezuela diplomatáit, azzal indokolva a lépését, hogy Maduro már nem legitim elnöke az országnak⁴⁵ (BBC 2019b). Az amerikai nagykövet üdvözölte elnök döntését az és kijelentette, hogy „El Salvador a történelem jó oldalára állt” (Jefe de Misión de la Embajada de EE.UU. en E.S. 2019). Rojas (2024) azonban arra mutat rá, hogy Bukele kritikái az azóta eltelt években elcsendesültek. El Salvador a többséggel szembemenve tartózkodott az Amerikai Államok Szervezetének 2022-es, a szervezet irodáinak a

⁴⁵ Ugyanis az Juan Guaidó, a venezuelai nemzetgyűlés (számos más ország által is legitim államfőként elismert) ellenzéki elnöke (uő.).

Nicaragua általi kisajátítását elítélő szavazásánál (Confidencial 2022). Bukele kormányzatával szemben továbbá felmerült az a vád, hogy érintett egy Venezuelával kapcsolatos pénzmosási ügyben (Rojas 2024)⁴⁶. Mindezek alapján arra lehet következtetni, hogy ha alapjaiban nem is változott meg Bukele hozzáállása a térség olyan, az Egyesült Államokkal konfliktusos viszonyban lévő államaihoz, mint Venezuela és Nicaragua, mégis – főként az utóbbi ország esetében - árnyalódott valamivel a kapcsolat. Emellett meg kell jegyezni, hogy pont a térség ezen országaival került egy oldalra El Salvador az ENSZ Közgyűlésének említett szavazásain.

6.5. A közelmúlt fejleményeinek értékelése

Bukele elnöksége idején a migráció kezelése a korábbiakhoz képest is előtérbe került az USA érdekei között. A Trump-adminisztráció a nyomásgyakorlás széles eszköztárát alkalmazta annak érdekében, hogy El Salvador részese legyen a kívánt migrációs rezsimnek. A salvadori elnök szervezett bűnözéssel szembeni hatékony fellépése kétségtelenül pozitív fejlemény az Egyesült Államok szempontjából, hiszen az mind saját biztonsági érdekei, mind pedig a salvadori állam stabilitása szempontjából előnyös. Ezt ugyanakkor az USA számára valamelyest árnyalják a kormányzatnak a bandákkal kötött háttéralkui, és ezekkel összefüggésben egyes magasrangú bandatagok kiadatásának a megtagadása. Az USA (mindenekelőtt a Biden-adminisztráció) problémaként észlelte a salvadori demokráciának a leépülését, ami a politikai kapcsolatok romlásához, továbbá bizonyos büntetőintézkedések bevezetéséhez vezetett az Egyesült Államok részéről. Az USA tehát ilyenformán igyekezett (elsősorban politikai jellegű) nyomást gyakorolni az elnökre annak érdekében, hogy az álljon el a salvadori demokrácia további leépítésétől. Bukele elnöksége alatt továbbá ismét felértékelődött a kapcsolat világpolitikai relevanciája is. Az új elnök nemzetközi helyezkedése jelentősen hozzájárult az Egyesült Államokkal való kapcsolatnak a további elhidegüléséhez. Fontos ugyanakkor megjegyezni, hogy Egyesült Államoknak lehetőségében állt volna sokkal súlyosabb retorziókat is alkalmazni Salvadorral szemben, válaszul a demokrácia leépítésére és a más hatalmakhoz való közeledésre⁴⁷. A közelmúltban ezzel szemben sokkal inkább az látható, hogy Washington az országra helyezett eddigi nyomáson is enyhített.

⁴⁶ Farah (2020, 12-21.) jelentésében feltárja, hogy a Venezuelához köthető pénzmosásban központi szerepet játszó Merino körei a kezdetektől jelen vannak Bukele kormányzatában.

⁴⁷ Az Egyesült Államok igen nehéz helyzetben tudta volna hozni El Salvadort akár a számára nyújtott támogatásoknak a jelenleginél jóval szélesebb körű megvonásával, akár a kapcsolódó bevándorláspolitikai módosításával, akár a két ország gazdasági kapcsolatában kieszközölt változással, de akár más, az El Salvadoron belüli hatalmi viszonyokat közvetlenül érintő lépésekkel.

Úgy gondolom, hogy ennek okát kevésbé a világpolitikai tényezőkben kell keresni. Persze, nem zárható ki teljesen az a magyarázat, hogy az USA csupán El Salvadornak a Kínához való további közeledését kívánja megakadályozni, ám meglátásom szerint El Salvador olyan mértékben függ az Egyesült Államoktól, hogy azt középtávon sem képes semmilyen külső hatalomhoz való közeledés érdemben ellensúlyozni. A két ország interakciói az elmúlt évtizedekben úgy alakították El Salvador működését, hogy az közvetlenül függ az USA-tól. Ez a függőség pedig mindkét ország elitjében, továbbá a salvadori társadalomban is tudatosult és meghatározza a cselekedeteiket.

Az utóbbi gondolatmenetből következik, hogy az Egyesült Államok csak azért nem lépett fel a jelenleginél határozottabban Bukele elnök kormányzatával szemben, mert a washingtoni vezetés szemlélete szerint az nem áll az USA érdekében. Meglátásom szerint azzal magyarázható az Egyesült Államok tartózkodása a nagyobb mértékű nyomásgyakorlástól, hogy Bukele politikáját végső soron Washington is több elemében előnyösnek ítéli. A migráció visszafogása és a közbiztonság javítása az USA percepciója szerint is előnyös fejlemények. Főleg, hogy ez utóbbival az USA-ban is jelen lévő salvadori bandák „hátszágát” gyengítette meg az elnök. Mindebből kifolyólag Bukele elnöknek az egyfajta „erős emberként” való jelenléte El Salvadorban összhangra hozható az Egyesült Államok érdekfelfogásával. Ez annak ellenére is igaz, hogy Bukele külpolitikája és a demokrácia salvadori leépítése ütköznek a washingtoni szemlélettel.

Emellett azonban fontos egy másik okot is megemlíteni, ami a korábbiakkal ellentétben pont az Egyesült Államok befolyásának korlátozottságára mutat rá. Felmerülhet ugyanis a kérdés, hogy ha valóban ennyire kiszolgáltatott El Salvador, akkor miért szükséges a washingtoni vezetésnek bármekkora kompromisszumot is kötnie az ország kapcsán. Bár elsőre paradoxnak tűnhet a helyzet, valójában az jól beilleszthető az Egyesült Államok évtizedes percepciójába El Salvadorral kapcsolatban. Az pedig nem más, mint ami már polgárháború idején is meghatározta a washingtoni döntéshozók gondolkodását, nevezetesen, hogy az Egyesült Államoknak tartózkodnia kell a közvetlen beavatkozástól és elsősorban a salvadori elitre hatást gyakorolva kell elérnie a céljait. Ez persze a legkevésbé sem jelentette azt, hogy az Egyesült Államok nem avatkozott volna be rendszeresen az ország belső működésébe, ám ezt végig igyekezett kockázatkerülő módon, némi távolságot tartva megtenni. Az Egyesült Államok El Salvadorral kapcsolatos politikájának elemi részét képezi, hogy együttműködik az ország elitjével, még azon az áron is, hogy az elit saját érdekei és megfontolásai szerint módosítani fog a washingtoni elképzeléseken. Ebből fakadóan pedig az Egyesült Államok El Salvadorra gyakorolt hatása szükségszerűen tökéletlen, és hatásában

eltér az eredeti szándékoktól. Ezzel ugyanannyira tisztában van a washingtoni vezetés, mint amennyire a salvadori, így a politikájukban is ez a megfontolás tükröződik.

Az ország közbiztonságán javító és ezzel hatalmas népszerűsége szert tevő elnökkel szembeni keményebb fellépés mindenképp egy kockázatos és kiszámíthatatlan hatásokkal járó lépés lenne, mellyel az USA a számára kívánatosnál mélyebben bevonódna a salvadori belpolitikába. Az USA számára ezzel szemben jóval célravezetőbb bizonyos fokú önkorlátozást tanúsítani, és csupán mérsékelten fellépni a salvadori elnök problémásnak tartott politikáival szemben.

7. Konklúzió

Összességében elmondható, hogy a vizsgált időszak alatt az Egyesült Államok salvadori szerepvállalását elsősorban a biztonsági és politikai szempontok határozták meg. Ezek közé az USA olyan érdekei tartoztak, mint a külső befolyás térségben való térnyerésének megakadályozása, a migráció kezelése, illetve a szervezett bűnözéssel szembeni fellépés. Ezen célok megvalósítása érdekében pedig az Egyesült Államok El Salvador belső működésére vonatkozóan jellemzően a stabilizálás és a demokratizálás szándékával lépett fel.

Bár a polgárháború után kialakult egy szoros gazdasági kapcsolat a két ország között, ezen kapcsolat jelentősége kifejezetten csekélynek mondható az USA szempontjából. Ennek tudható be, hogy az Egyesült Államok Salvadorral kapcsolatos szerepvállalásának mozgatórugói között kevésbé találunk gazdasági megfontolásokat. A gazdaság ilyenformán kevésbé okként és sokkal inkább csupán más jellegű célok megvalósításához használt eszközként van jelen az Egyesült Államok El Salvadorral kapcsolatos politikájában.

Céljainak az elérése érdekében ugyanis az Egyesült Államok eszközöknek a sokaságát használta fel, melyek által ösztönözte vagy éppen nyomást gyakorolt a salvadori vezetésre. A salvadori államhatalom stabilizálása érdekében például az Egyesült Államok kiterjedt védelmi együttműködést folytat az országgal, és az egész időszak alatt jelentős szerepet vállalt az ország biztonsági apparátusának a fenntartásában. Az Egyesült Államok továbbá különféle politikai eszközöket is rendszerint alkalmaz az ország befolyásolására. Ezek közé sorolható a politikai támogatásnak a kifejezése vagy éppen megtagadása bizonyos esetekben, illetve az USA nagykövetének kiterjedt tevékenysége az országban. Egyes állami intézményeknek az USA általi támogatása is ide sorolható. Fontos szerepet töltenek be ezen túlmenően az El Salvadornak nyújtott különböző gazdasági támogatások. Ezek nyújtásával vagy éppen megvonásával ugyanis az Egyesült Államok jelentős hatást tud kifejteni az országra nézve. El Salvador gazdasági

kiszolgáltatottsága továbbá lehetővé teszi az országra való nagymértékű gazdasági nyomásgyakorlást is Washington számára (gondoljunk csak a salvadori gazdaságnak a hazautalásoktól való függésére).

Az Egyesült Államok által kifejtett hatás azonban ambivalensnek mondható az eredeti célok elérésének tekintetében. Míg a polgárháború alatt bizonyos mértékig ugyan stabilizálni tudta a salvadori államot, annak korrupt működése megmaradt, és a felkelést sem sikerült elfojtani. A polgárháború utáni évtizedekben jelentős volt a rendészeti együttműködés El Salvador és az USA között, mégis nagyarányú bűnözési hullámra került sor az országban. Bukele elnöksége idején ugyan az Egyesült Államok szempontjából kedvező fejleményekre került sor a migráció, illetve a szervezett bűnözéssel szembeni fellépés terén, ám ez együtt járt a demokrácia leépülésével és El Salvadornak az USA szempontjából előnytelen nemzetközi helyezkedésével. Megállapítható továbbá, hogy a salvadori kormányok szervezett bűnözéssel szembeni fellépésének a módja (*mano dura* politikák, háttéralkuk kötése) több esetben is az Egyesült Államok rosszallását váltotta ki.

Fontos azonban rámutatni, hogy bármennyire is volt kalandor jellegű és az USA szempontjából provokatív Bukele elnök néhány lépése, az Egyesült Államok végső soron a lehetőségeihez képest csak viszonylag mérsékelten lépett fel vele szemben. Bizonyos értelemben Bukele elnöksége alatt került sor először arra, hogy a salvadori állam stabilizációja, illetve demokratizációja az USA számára egymással szembenálló szempontokként fogalmazódtak meg. Összességében az állapítható meg, hogy ebben a helyzetben az USA a kettő közül stabilitást tartotta előbbre valónak.

Az Egyesült Államok által kifejtett hatás korlátozottsága - meglátásom szerint – leginkább azzal magyarázható, hogy az Egyesült Államok salvadori szerepvállalását régóta egyfajta távolságtartás és kockázatkerülés jellemzi. Ez abban mutatkozott meg, hogy az USA a szükségesnél igyekezett nem nagyobb mértékben bevonódni El Salvador ügyeibe és céljait jellemzően a salvadori elittel együttműködve megvalósítani. Amíg az elit legalább részben kezelni tudta a Washington szempontjából meghatározó problémákat, addig az Egyesült Államok láthatóan szemet hunyt az ország vezetéséhez köthető más visszasságok felett, és nem involválódott mélyebben az ország életébe. Megállapítható tehát, hogy az Egyesült Államok bizonyos szempontból önkorlátozó módon lépett fel és nem használta ki teljes egészében az ország függő helyzetéből adódó befolyását. Ennek pedig az volt a következménye, hogy a salvadori elit képes volt a saját érdekeinek megfelelően módosítani az Egyesült Államok eredeti elképzeléseit, ezzel nem egyszer jelentősen megváltoztatva azoknak az országra gyakorolt hatását is.

8. Irodalomjegyzék

- Alemán, Marcos, és Megan Janetsky. *El Salvador's Bukele wins supermajority in Congress after painstaking vote count*. 2024. február 20. <https://apnews.com/article/el-salvador-nayib-bukele-election-8637667ca3b9f35c9ffd2baf805a9ade> (hozzáférés dátuma: 2024. április 16.).
- Almond, Gabriel A. „The International-National Connection.” *British Journal of Political Science*, 1989: 237-259.
- Alvarado, Oscar. *US influence in El Salvador's civil war*. 2009. június 6. <https://www.ideasforpeace.org/content/us-influence-in-el-salvadors-civil-war/> (hozzáférés dátuma: 2024. április 17.).
- AP. *Biden officials turn down unannounced visit with El Salvador Pres. Nayib Bukele*. 2021. február 09. <https://www.nbcnews.com/news/latino/biden-officials-turn-down-unannounced-visit-el-salvador-pres-nayib-n1257160> (hozzáférés dátuma: 2024. április 16.).
- Arslania, Henri, Matthew Blumenfeld, Robert Donovan, és Anthony Zamore. *El Salvador's law: a meaningful test for Bitcoin*. 2021. október. <https://www.pwc.com/gx/en/financial-services/pdf/el-salvadors-law-a-meaningful-test-for-bitcoin.pdf> (hozzáférés dátuma: 2024. április 14.).
- Associated Press in Mexico City. *US accuses El Salvador of secretly negotiating truce with gang leaders*. 2021. december 08. <https://www.theguardian.com/world/2021/dec/08/el-salvador-us-gang-leaders-truce> (hozzáférés dátuma: 2024. április 16.).
- Ávalos, Héctor Silva. *Trump and Central America: Less Democracy for Less Migration*. 2020. október 29. <https://elfaro.net/en/202010/columnas/24941/> (hozzáférés dátuma: 2024. április 16.).
- Avelar, Ricardo. *Funcionaria de la administración Trump: las relaciones con China son “un dulce delicioso, pero que puede podrir los dientes”*. 2019. október 30. <https://historico.elsalvador.com/historico/654377/funcionaria-de-la-administracion-trump-las-relaciones-con-china-son-un-dulce-delicioso-pero-que-puede-podrir-los-dientes.html> (hozzáférés dátuma: 2024. április 15.).
- BBC. *TPS para El Salvador: Estados Unidos amplía 12 meses el programa que protege de ser deportados a 260.000 salvadoreños*. 2019a. október 29. <https://www.bbc.com/mundo/noticias-internacional-50213089> (hozzáférés dátuma: 2024. április 15.).
- . *Venezuela crisis: El Salvador expels Maduro's diplomats*. 2019b. november 3. <https://www.bbc.com/news/world-latin-america-50279917> (hozzáférés dátuma: 2024. április 12.).

- Bermúdez, Ángel. *Bukele visita China: el histórico acercamiento de El Salvador a Pekín y la "gigantesca cooperación" que recibe a cambio*. 2019. december 04. <https://www.bbc.com/mundo/noticias-america-latina-50666592> (hozzáférés dátuma: 2024. április 15.).
- Blitzer, Jonathan. *The Rise of Nayib Bukele, El Salvador's Authoritarian President*. 2022. szeptember 05. <https://www.newyorker.com/magazine/2022/09/12/the-rise-of-nayib-bukele-el-salvadors-authoritarian-president> (hozzáférés dátuma: 2024. április 16.).
- Borzutzky, Silvia, és Marcia Towers. „The Socioeconomic Implications of Dollarization in El Salvador.” *Latin American Politics and Society*, 2004: 29-54.
- Bukele, Nayib [@nayibbukele]. *Dictadores como Maduro en Venezuela, Ortega en Nicaragua y Juan Orlando en Honduras, jamás tendrán ninguna legitimidad, porque se mantienen en el poder a la fuerza y no respetan la voluntad de sus pueblos*. 2019. január 24. <https://twitter.com/nayibbukele/status/1088267304075517952?s=20&t=v0irbc-yGbL-FSKvMevLEg> (hozzáférés dátuma: 2024. április 12.).
- . *Queda claro que el Ministerio de Colonias de Washington, también conocido como la OEA, ya no tiene ninguna razón de ser*. 2022. június 10. https://twitter.com/nayibbukele/status/1535057918923788288?ref_src=twsrc%5Etfw (hozzáférés dátuma: 2024. április 12.).
- Burnell, Peter. *Promoting Democracy Backwards*. munkadokumentum, Madrid: Fundación para las Relaciones Internacionales y el Diálogo Exterior (FRIDE), 2006.
- Buzan, Barry, és Ole Wæver. „Part IV The Americas.” In *Regions and Powers The Structure of International Security*, szerző: Barry Buzan és Ole Wæver, 261-340. Cambridge: Cambridge University Press, 2003.
- Carrillo, Carlos Velásquez. „The Reconsolidation of Oligarchic Rule in El Salvador: The Contours of Neo-liberal Transformation.” In *Dominant Elites in Latin America*, szerkesztette: Timothy D. Clark és Liisa L. North, 149-179. Cham: Springer Nature, 2018.
- CISPES. *Bukele's 'Neither Secret nor Public' Meeting with Right-Wing Power Brokers During COVID Lockdown Included US Ambassador Johnson*. 2020. június 19. <https://cispes.org/article/bukeles-%E2%80%98neither-secret-nor-public%E2%80%99-meeting-right-wing-power-brokers-during-covid-lockdown?language=es> (hozzáférés dátuma: 2024. április 14.).
- Confidencial. *El Salvador y Honduras se abstienen, mientras México y Argentina condenan asalto a OEA*. 2022. május 14. <https://confidencial.digital/politica/el-salvador-y-honduras-se-abstienen-mientras-mexico-y-argentina-condenan-asalto-a-oea/> (hozzáférés dátuma: 2024. április 12.).
- Congressional Research Service. *Western Hemisphere Institute for Security Cooperation*. CRS Report RS20892, Washington, DC: Congressional Research Service, 2002.

- Corr, Edwin G., és Courtney E. Prisk. „El Salvador: Transforming Society to Win the Peace.” In *Low-intensity Conflict: Old Threats In A New World*, szerkesztette: Edwin G. Corr, 223-53. Boulder: Westview Press, 1992.
- Corum, James S. „The Air War in El Salvador.” *Airpower Journal*, 1998: 27-44.
- Cuffe, Sandra. *Why did Central America shift UN votes on Russia-Ukraine war?* 2022. október 21. <https://www.aljazeera.com/news/2022/10/21/why-did-central-america-shift-un-votes-on-the-russia-ukraine-war> (hozzáférés dátuma: 2024. április 12.).
- Cutrona, Sebastian Antonino. *Challenging the U.S.-Led War on Drugs: Argentina in Comparative Perspective*. doktori értekezés, Coral Gables: University of Miami, 2016.
- Cutrona, Sebastián, Katy Lindquist, és Jonathan D. Rosen. „Gangs, violence, and fear: punitive Darwinism in El Salvador.” *Crime, Law and Social Change*, 2023: 175-194.
- Dudley, Steven. *Capture of MS13 Leader Exposes US-El Salvador Rift*. 2023. november 09. <https://insightcrime.org/news/capture-ms13-leader-exposes-us-el-salvador-rift/> (hozzáférés dátuma: 2024. április 16.).
- . *The El Salvador President’s Informal Pact with Gangs*. 2020. október 2. <https://insightcrime.org/news/analysis/el-salvador-nayib-bukele-gangs/> (hozzáférés dátuma: 2024. április 16.).
- Dueñas, Carlos Cerda, és Daniel Lemus-Delgado. „China or Taiwan? The Tricky Dilemma of Diplomatic Recognition: The Salvadorean Experience.” *Contemporary Chinese Political Economy and Strategic Relations*, 2021: 45-78.
- El Mundo. *Bukele dice revisaría relaciones con China Popular y ve injerencia*. 2018. november 09. <https://diario.elmundo.sv/Pol%C3%ADtica/bukele-dice-revisaria-relaciones-con-china-popular-y-ve-injerencia> (hozzáférés dátuma: 2024. április 15.).
- El Salvador News. *Brian Nichols Acknowledges Salvadorans Must Decide on Presidential Reelection*. 2023a. október 27. <https://elsalvadorinenglish.com/2023/10/27/brian-nichols-acknowledges-salvadorans-must-decide-on-presidential-reelection/> (hozzáférés dátuma: 2024. április 13.).
- . *Nayib Bukele Lays Foundation Stone for El Salvador’s National Stadium*. 2023b. december 1. <https://elsalvadorinenglish.com/2023/12/01/nayib-bukele-lays-foundation-stone-for-el-salvadors-national-stadium/> (hozzáférés dátuma: 2024. április 15.).
- Ellingwood, Ken, és Alex Renderos. *El Salvador elects its first leftist president, TV host Mauricio Funes*. 2009. június 02. <https://www.latimes.com/archives/la-xpm-2009-jun-02-fg-el-salvador-funes2-story.html> (hozzáférés dátuma: 2024. április 17.).
- Enzinna, Wes. *Another SOA?: A Police Academy in El Salvador Worries Critics*. 2008. március 06. <https://nacla.org/article/another-soa-police-academy-el-salvador-worries-critics> (hozzáférés dátuma: 2024. április 10.).

- Epstein, Ariana. *The Bukele Effect*. 2024. február 01. <https://moderndiplomacy.eu/2024/02/01/the-bukele-effect/> (hozzáférés dátuma: 2024. április 16.).
- Euronews; AP. *Bitcoin: El Salvador makes cryptocurrency legal tender in a world first. What does it mean?* 2021. június 06. <https://www.euronews.com/next/2021/06/06/el-salvador-president-wants-bitcoin-as-legal-tender> (hozzáférés dátuma: 2024. április 14.).
- Farah, Douglas. *How to make a billion Dollars disappear*. Washington, DC: IBI Consultants, LLC, 2020.
- Federal Bureau of Investigation. *Going Global on Gangs: New Partnership Targets MS-13*. 2007. október 10. https://archives.fbi.gov/archives/news/stories/2007/october/ms13tag_101007 (hozzáférés dátuma: 2024. április 10.).
- Garsd, Jasmine. *How El Salvador Fell Into A Web Of Gang Violence*. 2015. október 05. <https://www.npr.org/sections/goatsandsoda/2015/10/05/445382231/how-el-salvador-fell-into-a-web-of-gang-violence> (hozzáférés dátuma: 2024. április 16.).
- Gomez Licon, Adriana. *El Salvador's president gets rock-star welcome at conservative gathering outside Washington*. 2024. február 23. <https://apnews.com/article/cpac-nayib-bukele-trump-conservative-dc454b92a57fad8907b376b6eacf5b7e> (hozzáférés dátuma: 2024. április 16.).
- Gonzales, Alfonso. „The FMLN Victory and Transnational Salvadoran Lessons for the Future.” *NACLA Report on the Americas*, 2009: 4-5.
- Goodman, Joshua. *US cuts military aid to El Salvador amid intense lobbying*. 2020. december 29. <https://apnews.com/article/donald-trump-honduras-el-salvador-lobbying-nayib-bukele-c9c7813cbe556943b2f31faa8199d5cf> (hozzáférés dátuma: 2024. április 16.).
- Granados, Erick O. *Impact of US Foreign Policy and Assistance in El Salvador*. technikai jelentés, Quantico: USMC Command and Staff College, 2012.
- Gressier, Roman. *Where Does Central America Fit in a Multipolar World?* 2023. május 01. <https://elfaro.net/en/202305/centroamerica/26813/where-does-central-america-fit-in-a-multipolar-world> (hozzáférés dátuma: 2024. április 13.).
- Grimm, Sonja, és Brigitte Weiffen. „Domestic elites and external actors in post-conflict democratisation: mapping interactions and their impact.” *Conflict, Security & Development*, 2018: 257-282.
- Groß, Lisa, és Sonja Grimm. „The external-domestic interplay in democracy promotion: a case study on public administration reform in Croatia.” *Democratization*, 2014: 912-936.
- Hager Jr., Robert P. „Soviet bloc involvement in the Salvadoran civil war: The US State Department's 1981 “white paper” reconsidered.” *Communist and Post-Communist Studies*, 1995: 437-470.

- Holland, Alisha C. „RIGHT ON CRIME? Conservative Party Politics and "Mano Dura" Policies in El Salvador.” *Latin American Research Review*, 2013: 44-67.
- Human Rights Watch. *World Report 2023: El Salvador*. 2023. <https://www.hrw.org/world-report/2023/country-chapters/el-salvador> (hozzáférés dátuma: 2024. április 16.).
- Huntington, Samuel P. *The Third Wave: Democratization in the Late Twentieth Century*. Norman: University of Oklahoma Press, 1991.
- ILEA San Salvador. *ILEA trained officials from Guatemala, Honduras and El Salvador on Combating Gangs*. 2018. május 11. <https://sansalvador.ilea.state.gov/ilea-trained-officials-from-guatemala-honduras-and-el-salvador-on-combating-gangs> (hozzáférés dátuma: 2024. április 10.).
- . *Our Academy*. n.a. <https://sansalvador.ilea.state.gov/> (hozzáférés dátuma: 2024. április 10.).
- IMF Western Hemisphere Department. *El Salvador's Comeback Constrained by Increased Risks*. 2022. február 16. <https://www.imf.org/en/News/Articles/2022/02/15/cf-el-salvadors-comeback-constrained-by-increased-risks> (hozzáférés dátuma: 2024. április 14.).
- International Trade Administration. *El Salvador - Country Commercial Guide*. 2024. január 26. <https://www.trade.gov/country-commercial-guides/el-salvador-market-overview> (hozzáférés dátuma: 2024. április 14.).
- Jefe de Misión de la Embajada de EE.UU. en E.S. , [@USAmbSV]. *Aplaudimos al gobierno del presidente @nayibbukele por asegurarse que El Salvador está del lado correcto de la historia al reconocer a @JGuaidocomo el presidente interino de #Venezuela #EstamosUnidosVE*. 2019. november 03. <https://twitter.com/USAmbSV/status/1190852820293095430> (hozzáférés dátuma: 2024. április 12.).
- John, Tara. *El Salvador has arrested 2% of its adult population in its war on gangs. Other countries are taking note*. 2022. december 15. <https://edition.cnn.com/2022/12/15/americas/el-salvador-war-on-gangs-bukele-intl-latam/index.html> (hozzáférés dátuma: 2024. április 16.).
- Jordan, Miriam, Anatoly Kurmanaev, és Michael D. Shear. *Biden, Looking for Unity, Faces Criticism From Latin American Leaders*. 2022. június 09. <https://www.nytimes.com/2022/06/09/us/politics/biden-americas-summit.html> (hozzáférés dátuma: 2024. április 12.).
- Katzenstein, Peter J. *Small states in world markets: Industrial policy in Europe*. Ithaca: Cornell University Press, 1985.
- Kinosian, Sarah, Diego Oré, és Nelson Renteria. *U.S. mends fences with El Salvador's Bukele as China lurks*. 2024. február 06. <https://www.reuters.com/world/us-mends-fences-with-el-salvadors-bukele-china-lurks-2024-02-06/> (hozzáférés dátuma: 2024. április 16.).

- Krogstad, Jens Manuel, és Jeffrey S. Passel. *What we know about unauthorized immigrants living in the U.S.* 2023. november 16. <https://www.pewresearch.org/short-reads/2023/11/16/what-we-know-about-unauthorized-immigrants-living-in-the-us/> (hozzáférés dátuma: 2024. április 13.).
- Lénárt, András. „Latin-Amerika a Monroe-doktrína (1823-2013) árnyékában.” *Orpheus Noster*, 2016: 57-69.
- Levitsky, Steven, és Lucan A. Way. *Competitive Authoritarianism: Hybrid Regimes After the Cold War*. New York: Cambridge University Press, 2010.
- Lopez, Oscar. *After El Salvador Election, Bukele Is on Verge of Near-Total Control*. 2021. március 1. <https://www.nytimes.com/2021/03/01/world/americas/bukele-el-salvador-election.html> (hozzáférés dátuma: 2024. április 16.).
- Lugo, Luis Alonso. *El presidente electo de El Salvador critica a China*. 2019. március 14. <https://apnews.com/general-news-4e945bbe859044dc91511ba2f01aca28> (hozzáférés dátuma: 2024. április 15.).
- Lumpe, Lora, és Jeremy Ravinsky. *The Pentagon's secret foreign aid budget*. 2016. március 08. <https://www.politico.eu/article/the-pentagons-secret-foreign-aid-budget-foreign-policy-defense-military-spending-us-barack-obama/> (hozzáférés dátuma: 2024. április 16.).
- Martínez, Carlos, és José Luis Sanz. *El Salvador Government Protection of MS-13 from Extradition Emerges in DOJ Indictment*. 2023. február 28. https://elfaro.net/en/202302/el_salvador/26739/el-salvador-government-protection-of-ms-13-from-extradition-emerges-in-doj-indictment (hozzáférés dátuma: 2024. április 16.).
- Mason, T. David. „The Civil War in El Salvador: A Retrospective Analysis.” *Latin American Research Review*, 1999: 179-196.
- McFarland, Stephen G. *From Bad to Worse: Nayib Bukele's Split with Washington*. 2021. december 15. <https://www.americasquarterly.org/article/from-bad-to-worse-nayib-bukeles-split-with-washington/> (hozzáférés dátuma: 2024. április 16.).
- McKinney, Cara E. „Twelve Years a Terror: U.S. Impact in the 12-Year Civil War in El Salvador.” *International ResearchScape Journal*, 2015.
- Meléndez-Sánchez, Manuel. „Latin America Erupts: Millennial Authoritarianism in El Salvador.” *Journal of Democracy*, 2021: 19-32.
- Meyer, Peter J. *Central American Migration: Root Causes and U.S. Policy (IF11151)*. CRS Report IF11151, Washington, DC: Congressional Research Service, 2023.
- Miller, Matthew. *Secretary Blinken's Call with President-elect Nayib Bukele of El Salvador*. 2024. február 08. <https://www.state.gov/secretary-blinkens-call-with-president-elect-nayib-bukele-of-el-salvador/> (hozzáférés dátuma: 2024. április 13.).

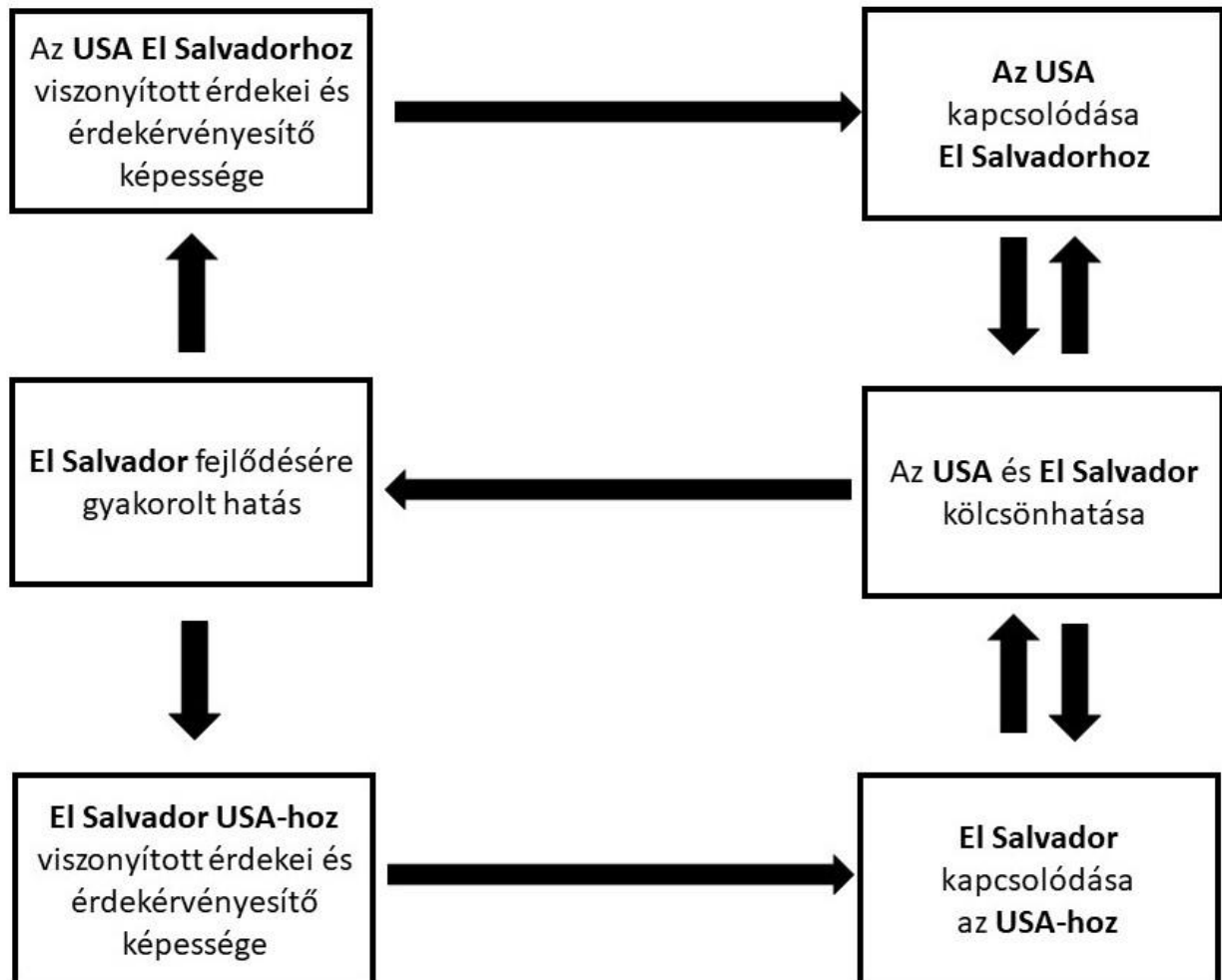
- Moncada, Andrea. *Latin America Could See More Nayib Bukeles*. 2023. október 17. <https://americasquarterly.org/article/latin-america-could-see-more-nayib-bukeles/> (hozzáférés dátuma: 2024. április 16.).
- Nercesian, Inés, és Francisco Robles-Rivera. „Tiempos de Pandemia: Élites e Influencia en Centroamérica.” *Revista de Ciencia Política (Santiago)*, 2022.
- Neuman, Scott. *Troops Occupy El Salvador's Legislature To Back President's Crime Package*. 2020. február 10. <https://www.npr.org/2020/02/10/804407503/troops-occupy-el-salvadors-legislature-to-back-president-s-crime-package> (hozzáférés dátuma: 2024. április 16.).
- New York Times. *Transcript of President's Address on Caribbean Aid Program*. 1982. február 25. <https://www.nytimes.com/1982/02/25/world/transcript-of-president-s-address-on-caribbean-aid-program.html> (hozzáférés dátuma: 2024. április 17.).
- OECD. *El Salvador / United States*. 2022. <https://oec.world/en/profile/bilateral-country/slv/partner/usa?redirect=true&depthSelector=HS2Depth> (hozzáférés dátuma: 2024. április 14.).
- Oñate, Andrea. „The Red Affair: FMLN–Cuban relations during the Salvadoran Civil War, 1981–92.” *Cold War History*, 2011: 133-154.
- Papadovassilakis, Alex. *‘Too Many Soldiers’: How Bukele’s Crackdown Succeeded Where Others Failed*. 2023. december 06. <https://insightcrime.org/investigations/too-many-soldiers-how-bukele-crackdown-succeeded-where-others-failed/> (hozzáférés dátuma: 2024. április 16.).
- Pecený, Mark, és William D. Stanley. „Counterinsurgency in El Salvador.” *Politics & Society*, 2010: 67-94.
- Peterecz, Zoltán. „A fantom Obama-doktrína - Az amerikai külpolitikai doktrínák hosszú múltja és kérdéses jövője.” *Külügyi Szemle*, 2014: 84-107.
- Price, Ned. *Salvadoran Re-Election Ruling Undermines Democracy*. 2021. szeptember 5. <https://www.state.gov/salvadoran-re-election-ruling-undermines-democracy/> (hozzáférés dátuma: 2024. április 13.).
- Putnam, Robert D. „Diplomacy and Domestic Politics: The Logic of Two-Level Games.” *International Organization*, 1988: 427-460.
- Renteria, Nelson. *U.S. official says El Salvador relations 'paused' for lack of interest*. 2021. november 22. <https://www.reuters.com/world/americas/us-official-says-el-salvador-relations-paused-lack-interest-2021-11-22/> (hozzáférés dátuma: 2024. április 16.).
- Reuters. *U.S. sanctions officials close to El Salvador's Bukele for alleged corruption*. 2022. december 09. <https://www.reuters.com/world/americas/us-sanctions-officials-close-el-salvadors-bukele-alleged-corruption-2022-12-09/> (hozzáférés dátuma: 2024. április 16.).
- Rodriguez, Milton Mariani. *WHINSEC to Inaugurate the Institute's Command and General Staff Officer Course, Class of 2023*. 2022. május 7.

- <https://www.dvidshub.net/news/424337/whinsec-inaugurate-institutes-command-and-general-staff-officer-course-class-2023> (hozzáférés dátuma: 2024. április 10.).
- Rojas, Juan. *Nayib Bukele is not the hero conservatives think he is*. 2024. február 14. <https://www.telegraph.co.uk/us/comment/2024/02/14/nayib-bukele-el-salvador-libertarian-murder-rate/> (hozzáférés dátuma: 2024. április 12.).
- Sánchez-Bustamante, Claudia. *There Is No Military Solution to Any One Problem in the World Today*. 2017. augusztus 07. <https://dialogo-americas.com/articles/there-is-no-military-solution-to-any-one-problem-in-the-world-today/> (hozzáférés dátuma: 2024. április 10.).
- Seelke, Clare Ribando. *El Salvador: Background and U.S. Relations*. CRS Report R47083, Washington, DC: Congressional Research Service, 2024.
- Sprenkels, R. W. G. „Ambivalent Moderation: The FMLN's Ideological Accommodation to Post-War Politics in El Salvador.” *Government And Opposition*, 2019: 536-558.
- Stelmach, Michał. „Public Security Policy in El Salvador During the Presidency of Nayib Bukele (2017–2019).” *Anuario Latinoamericano – Ciencias Políticas y Relaciones Internacionales*, 2021: 65-85.
- TASS. *Russia, El Salvador ready to expand full range of bilateral ties — Foreign Ministry*. 2024. február 16. <https://tass.com/politics/1747333> (hozzáférés dátuma: 2024. április 13.).
- The White House. *Memorandum on Presidential Determination on Major Drug Transit or Major Illicit Drug Producing Countries for Fiscal Year 2024*. 2023. szeptember 15. <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/presidential-actions/2023/09/15/memorandum-on-presidential-determination-on-major-drug-transit-or-major-illicit-drug-producing-countries-for-fiscal-year-2024/> (hozzáférés dátuma: 2024. április 11.).
- . *Presidential Memorandum--Major Illicit Drug Transit*. 2011. szeptember 15. <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2011/09/15/presidential-memorandum-major-illicit-drug-transit> (hozzáférés dátuma: 2024. április 11.).
- . *Statement from the Press Secretary on El Salvador*. 2018. augusztus 23. <https://trumpwhitehouse.archives.gov/briefings-statements/statement-press-secretary-el-salvador/> (hozzáférés dátuma: 2024. április 15.).
- Tolstrup, Jakob. „Studying a negative external actor: Russia's management of stability and instability in the ‘Near Abroad’.” *Democratization*, 2009: 922-944.
- Tolstrup, Jakob. „When can external actors influence democratization? Leverage, linkages, and gatekeeper elites.” *Democratization*, 2013: 716-742.
- Trump, Donald J. *Just spoke to President Nayib Bukele of El Salvador. Will be helping them with Ventilators, which are desperately needed. They have worked well with us on immigration at the Southern Border!* 2020. április 24.

- <https://twitter.com/realDonaldTrump/status/1253690189144379392> (hozzáférés dátuma: 2024. április 14.).
- U.S. Agency for International Development; U.S. Department of State. *ForeignAssistance.gov*. 2024. <https://www.foreignassistance.gov/> (hozzáférés dátuma: 2024. április 14.).
- U.S. Bureau of Economic Analysis. *Balance of Payments and Direct Investment Position Data*. 2022. https://apps.bea.gov/iTable/?ReqID=2&step=1&_gl=1*k5asmr*_ga*MzMzMzODMwMDguMTcxMjkzMzg1MA..*_ga_J4698JNNFT*MTcxMjk3Mjk1Ny40LjEuMTcxMjk3Mjk4MS4zNi4wLjA.#eyJhcHBpZCI6Miwic3RlcHMiOlslLDIsMyw0LDUsNywxMF0sImRhdGEiOltbIlN0ZXAxUHJvbXB0MSIsIjEiXSxbIlN0ZXAxUHJvbXB0M (hozzáférés dátuma: 2024. április 13.).
- . *El Salvador - International Trade and Investment Country Facts*. 2023. <https://apps.bea.gov/international/factsheet/factsheet.html#209> (hozzáférés dátuma: 2024. április 14.).
- U.S. Customs and Border Protection. *Nationwide Encounters*. 2024. április 12. <https://www.cbp.gov/newsroom/stats/nationwide-encounters> (hozzáférés dátuma: 2024. április 13.).
- U.S. Department of State. *ILEA San Salvador*. n.a. <https://2009-2017.state.gov/j/inl/c/crime/ilea/c11286.htm> (hozzáférés dátuma: 2024. április 10.).
- Ucko, David H. „Counterinsurgency in El Salvador: the lessons and limits of the indirect approach.” *Small Wars & Insurgencies*, 2013: 669-695.
- United Nations. *Aggression against Ukraine : resolution / adopted by the General Assembly*. 2022a. március 02. <https://digitallibrary.un.org/record/3959039?ln=en> (hozzáférés dátuma: 2024. április 12.).
- United Nations Office on Drugs and Crime. *Intentional homicide*. 2022. <https://dataunodc.un.org/dp-intentional-homicide-victims> (hozzáférés dátuma: 2024. április 13.).
- United Nations. *Principles of the Charter of the United Nations underlying a comprehensive, just and lasting peace in Ukraine : resolution / adopted by the General Assembly*. 2023. február 23. <https://digitallibrary.un.org/record/4003921?ln=en> (hozzáférés dátuma: 2024. április 12.).
- . *Territorial integrity of Ukraine : defending the principles of the Charter of the United Nations : resolution / adopted by the General Assembly*. 2022b. október 12. <https://digitallibrary.un.org/record/3990400?ln=en> (hozzáférés dátuma: 2024. április 12.).
- United States Agency for International Development. *USAID Central America and Mexico Gang Assessment*. Washington, DC: United States Agency for International Development, 2006.

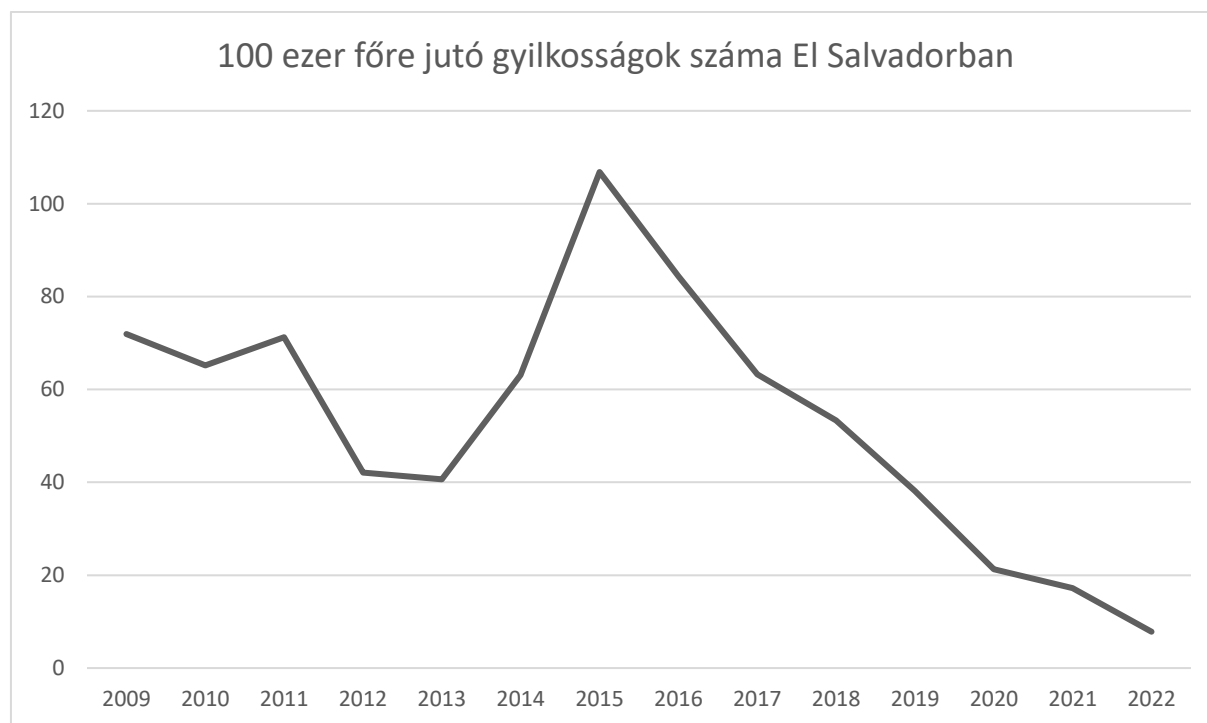
- Venezuela Investigative Unit. *Venezuela and El Salvador: Exporting Aid and Corruption*. 2018. május 25. <https://insightcrime.org/investigations/venezuela-el-salvador-exporting-aid-corruption/> (hozzáférés dátuma: 2024. április 15.).
- Wade, Christine. *Bukele's Politicization of the Military Revives Old Fears in El Salvador*. 2020. február 12. <https://www.worldpoliticsreview.com/by-politicizing-the-military-in-el-salvador-bukele-is-reviving-old-fears/?one-time-read-code=51157171284365411188> (hozzáférés dátuma: 2024. április 16.).
- Wendt, Alexander. "Anarchy is what States Make of it: The Social Construction of Power Politics." *International Organization*, 1992: 391-425.
- Wendt, Alexander. "Constructing International Politics." *International Security*, 1995: 71-81.
- Wendt, Alexander. „The state and the problem of corporate agency.” In *Social Theory of International Politics*, szerző: Alexander Wendt, 193-245. Cambridge: Cambridge University Press, 1999.
- Wheeler, William. *How the US helped create El Salvador's bloody gang war*. 2020. január 10. <https://www.theguardian.com/news/2020/jan/10/how-the-us-helped-create-el-salvadors-bloody-gang-war> (hozzáférés dátuma: 2024. április 16.).
- World Integrated Trade Solution. *El Salvador trade balance, exports and imports by country 2021*. 2024a. április 13. <https://wits.worldbank.org/CountryProfile/en/Country/SLV/Year/LTST/Summary> (hozzáférés dátuma: 2024. április 14.).
- . *El Salvador Trade Summary 2021 Data*. 2024b. április 13. <https://wits.worldbank.org/CountryProfile/en/Country/SLV/Year/LTST/Summary> (hozzáférés dátuma: 2024. április 14.).
- Wray, Christopher. *FBI director outlines threats from transnational organized crime*. 2020. február 21. <https://themobmuseum.org/blog/fbi-director-outlines-threats-from-transnational-organized-crime/> (hozzáférés dátuma: 2024. április 10.).
- Zhao, Yusha. *China-aided library applauded as new cultural landmark for El Salvador*. 2023. december 13. <https://www.globaltimes.cn/page/202312/1303572.shtml> (hozzáférés dátuma: 2024. április 15.).

9. Melléklet

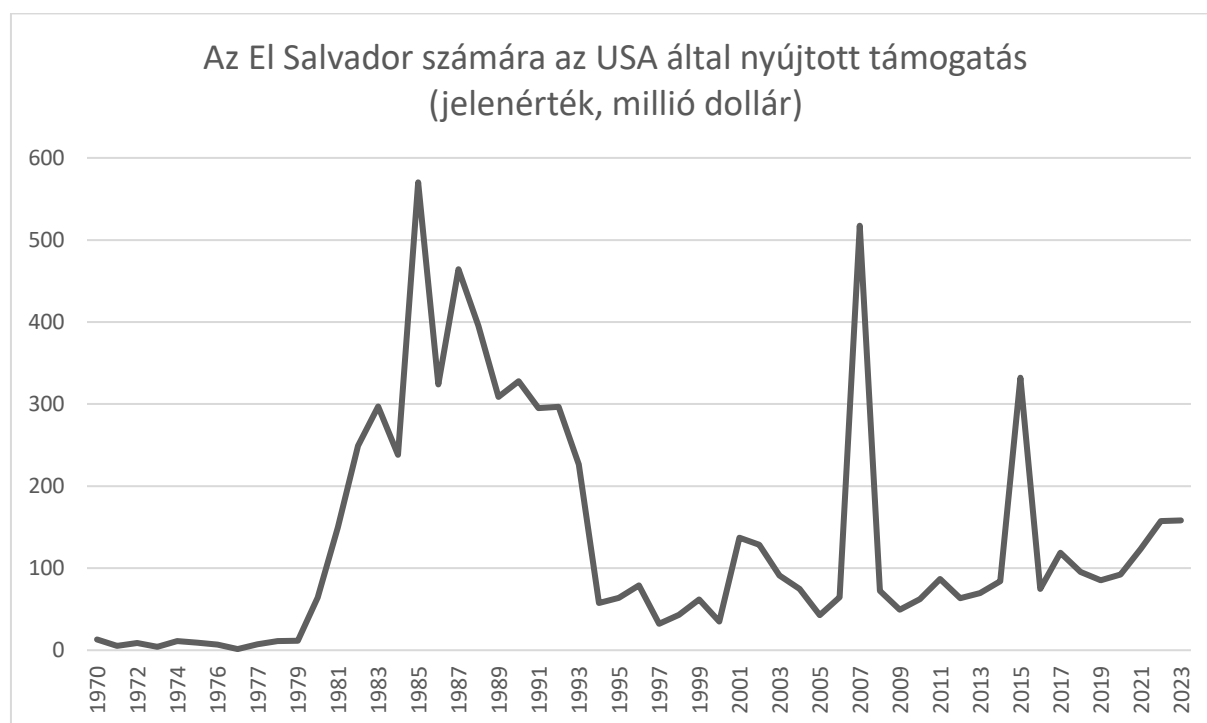

1. Ábra – Az elmélet ábrázolása az USA-ra, valamint El Salvadorra vonatkozóan

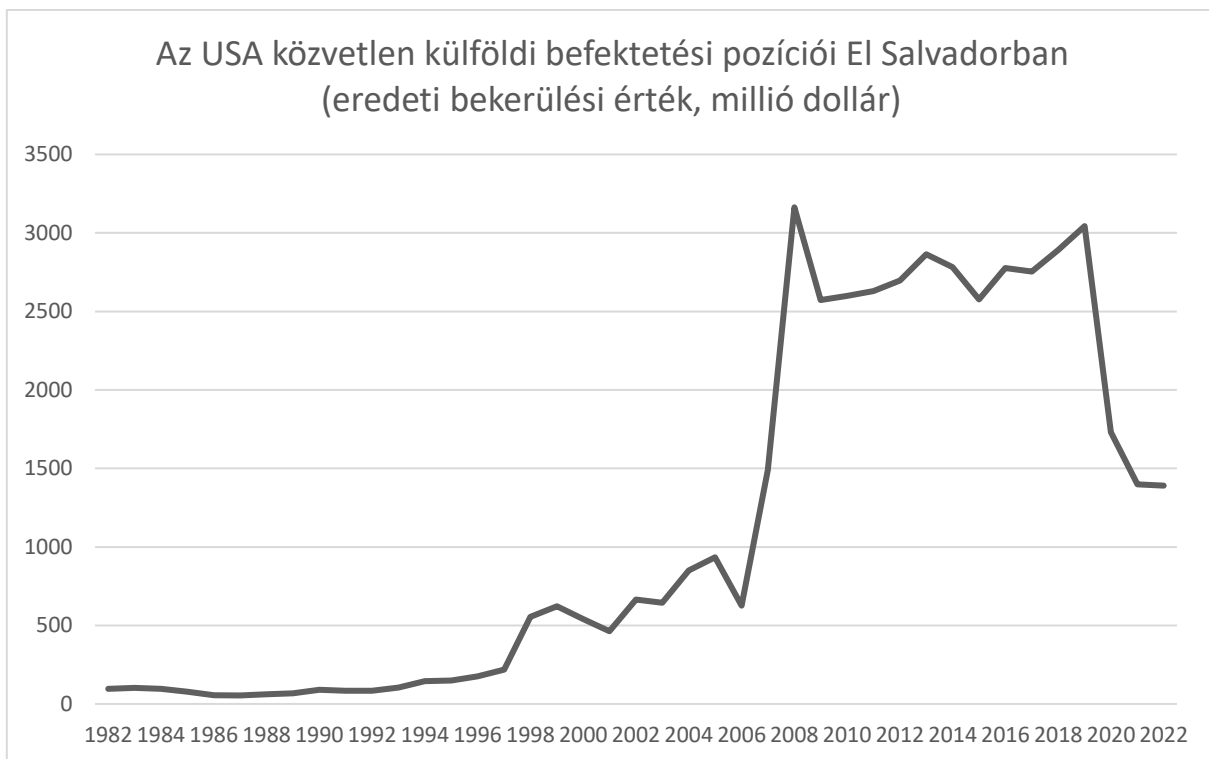
forrás: saját készítés

2. Ábra – 100 ezer főre jutó gyilkosságok száma El Salvadorban
az adatok forrása: United Nations Office on Drugs and Crime (2022)

3. Ábra – Az El Salvador számára az USA által nyújtott támogatás (jelenérték, millió dollár)
az adatok forrása: U.S. Agency for International Development; U.S. Department of State (2024)

4. Ábra – Az USA közvetlen külföldi befektetési pozíciói El Salvadorban (eredeti bekerülési érték, millió dollár)

az adatok forrása: U.S. Bureau of Economic Analysis (2022)